

TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'UN KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNA ETKİLERİ

*Yrd.Doç.Dr. Sevilay UZUNALLI EROĞLU**

GİRİŞ

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 23.2.1995 tarihinde kabul edilerek, 8.9.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹. Kanun'un çıkarılmasından sonra, ekonomide önemli değişiklikler olmuş, internet yaygınlaşarak ticari hayata girmiş, tüketici örgütleri tüketicilerin haklarının korunması ve geliştirilmesi için önemli mücadeleler vererek toplumun tüketici hakları konusunda bilinçlenmesini sağlamışlardır. Bu nedenle uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesi ve tüketicinin korunması ile ilgili mevzuatın Avrupa Birliği müktesebatına uyumunun sağlanması amacıyla², 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 6.3.2003 tarihli, 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile değiştirilmiştir³. 4822 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler arasında, tüketici tarafından düzenlenen kıymetli evrakın geçersizliğine ve kıymetli evrakın teminat olarak verilmesi yasağına ilişkin düzenlemeler de bulunmaktadır.

Çalışmada, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da düzenlenen bu hükümlerin içeriği ve kıymetli evrak hukukuna etkileri incelenmiştir.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ RG, 8.3.1995, S. 22221

² 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Genel Gereğesi'ne göre, yapılan bu düzenleme ile, Avrupa Birliği'ne adaylık sürecini yaşadığımız bu günlerde Birliğin "Tüketici Koruma Politikasının" sonucu olan 13 adet Direktif'in öngörülen değişikliklerle birlikte, "Türk Tüketici Hukuku" ile uyumlaştırılması sağlanmış olacaktır. Tüketici Hukuku alanındaki uyumlaştırmanın gerçekleşmesi Avrupa Birliği'ne adaylık sürecine önemli bir katkıda bulunacaktır (TBMM Dönem: 21 Yasama Yılı:4 S. Sayısı: 842. Gereğçe için bkz. **Başöz, Lütfü/Çakmakçı, Ramazan: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, İstanbul 2002, Sunuş yazısı, s. 3).**

³ RG, 14.03.2003, S. 25048

I. TÜKETİCİNİN KIYMETLİ EVRAK İLE BORÇ ALTINA GİRMESİNİN SAKINCALARI

Tüketicinin⁴, kıymetli evrak ile borçlanması⁵, onun için bazı sakıncalar yaratır. Zira kıymetli evrak ile borçlanan tüketici için, temel ilişkiye dayalı taleplerin ileri sürülmesi ya oldukça güçtür ya da başarılı olamamaktadır.

Örneğin, satın aldığı mal karşılığında, emre yazılı bir bono veren tüketici, aldığı malın ayıplı olması halinde, bonoyu iyiniyetle iktisap eden

⁴ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 3. maddesinin (e) bendine göre tüketici, bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişiyi ifade eder. 4822 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da, tüketici kavramı için, bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihai olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişi tanımı yapılmıştır (m.3 bend f).

Görüldüğü gibi, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, tüketici kavramını, sahip olduğu malvarlığından bağımsız olarak düzenlemektedir. "Tüketici", sadece ticari işlerde tecrübesi olmayan kimseyi değil, bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen bir tacir veya serbest meslek erbabını da kapsar (**Seibert**, Ulrich: Das Verbraucherkreditgesetz, insbesondere die erfassten Geschäfte aus dem Blickwinkel der Gesetzgebung, WM 34, s. 1445).

Avrupa Birliği Hukuku ve Alman Hukukunda ise, yeknesak bir "tüketici" kavramı bulunmamaktadır. Bu hukuk düzenlerinde, ilgili normların koruma amacına göre farklı "tüketici" kavramları getirilmiştir. "Tüketici" kavramı konusunda ayrıntılı olarak bkz. **Kilian**, Benno: Der Verbraucherbegriff in der Europäischen Union, Odenwald 1998, s. 5 vd.

⁵ Kıymetli evrakta yer alan hak, alacak hakkı, aynı bir hak veya ortaklık hakkı olabilir. Ancak tüketici, yaptığı alışverişlerde borcunu ödemek amacıyla hareket edeceğinden, para borcunu içeren kıymetli evrak kullanacaktır. "Borçlar Hukuku Senetleri" de denilen bu kıymetli evrak grubuna kambiyo senedi denmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun kıymetli evrakta ayrılan 3. kitabının 4. faslı "Kambiyo Senetleri" başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında sırasıyla poliçe, bono ve çek tanzim edilmiştir. Ancak kambiyo senetlerinin sıkı şekil koşullarına bağlanmış olması nedeniyle, Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senetleri için öngörülen zorunlu şekil koşullarını taşımayan senetler kambiyo senedi niteliğini kaybeder. Örneğin, senet üzerinde "bono" kelimesinin eksikliği halinde, açıkça emre yazılı olmak kaydıyla, diğer şartları taşıyan senet, "emre yazılı ödeme vaadi"dir. Bu senet kambiyo senedi niteliği taşımamakla birlikte kıymetli evraktır (TTK m.742). Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senedi olarak düzenlenen "çek", "poliçe" ve "bono"dan farklı olarak kredi aracı değil, ödeme aracıdır. Bu nedenle çekte teknik anlamda vade yoktur; görüldüğünde ödenir (TTK m.707). Uygulamada ileri tarihli çek keşide etmek suretiyle, çekler de kredi aracı olarak kullanılmakla birlikte, tüketici işlemlerinde çek değil, bono kullanımı yaygındır. Bu itibarla çalışmamızda çoğunlukla bonoya dayanarak örneklendirme tercih edilmiştir.

hamile karşı, bu hususu ileri süremez ve bu nedenle senet ile borçlandığı meblağı ödemek zorunda kalabilir⁶.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin IV. fıkrası gereğince tüketici, kredi verene borçlandığı toplam miktarı önceden ödeyebileceği gibi aynı zamanda vadesi gelmemiş bir ya da birden çok taksit ödemesinde de bulunabilir. Her iki durumda da kredi veren, ödenen miktara göre gerekli faiz ve komisyon indirimini yapmakla yükümlüdür. Ancak tüketici kredisinden yararlanan bir tüketicinin ödeme yükümlülüğünün emre yazılı bir kambiyo senedine bağlanması, tüketicinin kredi borcunu önceden ödeme ve faiz indirim olanağını engelleyebilir⁷. Zira kambiyo senedinin emre yazılı olması halinde, senedi iyiniyetle iktisap eden hamile karşı bu hakkın defî olarak ileri sürülmesi mümkün değildir (TTK m.599).

Bununla birlikte, bazı hallerde bu defilerin etkileri genişlemekte ve borçlu temel borç ilişkisinden doğan defilerini kendisiyle doğrudan doğruya ilişkisi bulunmayan bir hamile karşı da ileri sürülebilmektedir (TTK m.599/I, m.571, m.737/II). Ancak bu hususun ispatı yargılamayı gerektirmektedir. Bu nedenle, aleyhine yapılan kambiyo senedine dayalı icra takibine karşı⁸ tüketici

⁶ Kambiyo senedine dayanan alacağın varlığını, herhangi bir senede dayanmayan veya adi senede dayanan alacağa nazaran daha muhtemel gören kanunkoyucu, adi haciz yolu ile takip prosedürüne nazaran kambiyo senedine dayanan alacaklı lehine kolaylaştırılmış bir takip prosedürü öngörmüştür (İİK m.167-170 b; m.171-176; m.176-176 b). Örneğin adi haciz yolu ile takipte ödeme emrine itiraz süresi 7 gün olduğu halde (İİK m.62/I), kambiyo senetlerine dayanan haciz yolu ile takipte bu süre 5 güne (İİK m.168/b.4-5) indirilmiştir. Bundan başka adi haciz yolu ile takipte, borçlunun ödeme emrine karşı usulüne uygun bir şekilde yapacağı itiraz, takibi kanun hükmü gereği kendiliğinden durdurduğu (İİK m.66/I) halde, kambiyo senetlerine dayanan haciz yolu ile takipte, borçlunun ödeme emrine karşı itirazı satıştan başka takip işlemlerini durdurmaz (İİK m.169, m.170/I) (Kambiyo senetlerine dayanan haciz yoluyla takibin, adi haciz yoluyla takip ile karşılaştırılması için bkz. **Muşul**, Timuçin: Teorik ve Uygulamalı İcra ve İflas Hukuku, I, İstanbul 2001, s. 1046 vd.)

⁷ **Müller**, Georg: "Auswirkungen des Verbraucherkreditgesetzes auf das Wechsel- und Scheckrecht", WM 42, s. 1784.

⁸ Türk Ticaret Kanunu'nun 738. maddesinde tanımlanan emre yazılı havalelere de 739, 740 ve 741. maddelerinde işaret olunan hususlar dışında poliçe hükümleri uygulanır. Türk Ticaret Kanunu'nun 741. maddesine göre, İcra ve İflas Kanunu'nun çekler, poliçeler ve bonolar hakkında takibe ilişkin hükümleri emre yazılı havalelere uygulanmaz. Bu hükümler, esas itibarıyla bononun tabi olduğu hükümlere tabi olan (TTK m.688-691) emre yazılı ödeme vaadlerine de uygulanmaz (TTK m.742/II).

tarafından böyle bir şahsi def'i ileri sürülmesi halinde, icra mahkemesinin⁹ görevsizlik kararı vererek, uyuşmazlığı halledecek olan mahkemeye tevdi etmesi gerekir¹⁰.

Bunun yanında, ileri sürülen kambiyo senedi alacağı için temel hukuki ilişkinin mevcut olmadığını veya temel hukuki ilişkiden kaynaklanan alacağın sona erdiğini, kambiyo senedi veren tüketici ispat etmelidir¹¹. Çünkü kambiyo senedi keşide veya tanzim edenin temel borç ilişkisinden kaynaklanan tüm itirazları için ispat yükü yine kambiyo senedini keşide veya tanzim edene aittir¹². Bu kural, kambiyo senedinin soyut niteliğinden kaynaklanmaktadır¹³.

⁹ İcra ve İflas Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 5092 sayılı Kanun'un 11. maddesi ile 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'na eklenen geçici 6. maddeye göre, bu kanunda yer alan icra tetkik mercii, tetkik mercii ve mercii ibareleri icra mahkemesi olarak değiştirilmiştir (RG, 21.2.2004, S. 25380).

¹⁰ **Ergün**, Mevci: Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, Ankara 1989, s. 132, 133.

¹¹ Tüketicinin kambiyo senedi hamiline karşı aralarındaki temel borç ilişkisinden doğan şahsi def'i ileri sürmesi halinde, hamil kambiyo senetlerine mahsus takip prosedürünü izlediği takdirde, tüketici bu şahsi def'i ile takibi durduramaz. Zira, borca itirazın takibi durdurabilmesi icra mahkemesinin kararına bağlıdır. Bunun için de borçlunun, icra mahkemesine resmi veya imzası takip alacaklısı tarafından ikrar edilmiş bir belge ibraz etmesi gerekir (İİK m.169a/I) (Bkz. **Muşul**, s. 1030); İcra Mahkemesi, tanık dinleyemez, taraflara yemin teklif edemez ve tarafların ticari defterleri üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmaz. Örneğin **Yarg. HGK. 23.5.1986, 12/111 E., 578 K.**, **Yarg. Kar. Der. 1987, S. 10, s. 1448 vd.**; **Yarg.12.HD. 26.5.1988 T., 9207 E., 6714 K.**, **Yarg. 12.HD. 29.3.1984, 1141 E., 3782 K.**, **Yarg. 12. HD. 29.4.1985, 14100 E., 3983 K.**, **Kaçak, Nazif**: İçtihatlarla Bono, Ankara 2001, s. 196, 197; **Uyar**, Talih: İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, C.II, 3.Bası, Ankara, s. 1390)

¹² Alman (Eski) Tüketici Kredisi Kanunu'nun poliçe ve çek yasağını düzenleyen § 10 Abs.2 hükmüne ilişkin gerekçede, tüketiciden, kredi veren veya kambiyo senedinin diğer bir hamili tarafından icra takibi ile talepte bulunulabileceği ve takip sırasında temel ilişkiden doğan itirazların ileri sürülebilmesi tehlikesine dikkat çekilmiş, en azından ileri sürülen kambiyo senedi alacağı için temel ilişkinin mevcut olmadığını tüketicinin ispat etmesi gerektiği belirtilerek, kambiyo senedi verme anlaşması ve temel hukuki ilişki arasındaki soyutluk ve bu senetlerin tedavül yeteneği nedeniyle, uygun korumanın ancak, tüketicinin kredi verenin kredi sözleşmesinden doğan talepleri için kambiyo senedi yükümlülüğüne girmeyi taahhüt etmesi olanağından kredi verenin yoksun bırakılması ile gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir (Begründung RegE, BT-Drucks.11/5462, s. 24 vd., bkz. **Bülow**, Peter: Heidelberger Kommentar zum Verbraucherkreditgesetz, 3. Aufl. Heidelberg 1998, § 10 VerbrKrG Rdnr.3).

¹³ **Baumbach**, Adolf /**Hefermehl**, Wolfgang: Wechselgesetz und Scheckgesetz, 22. Aufl. München 2000, Art. 17 WG Anm.67 g; **Huber**' e göre ise, tüm def'iler için ispat yükünün

II. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU VE ALMAN HUKUKUNDA KIYMETLİ EVRAKA İLİŞKİN DÜZENLEMELER İLE TÜKETİCİNİN KORUNMASI

A. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU

Avrupa Birliği Hukukunda tüketicinin, kambiyo senedi düzenleme yasağı ile etkin olarak korunulabileceğine inanılmıştır. Avrupa Birliği Komisyonu'nun ilk direktif önerisi¹⁴, bunu açık olarak düzenlemiştir. İlk direktif önerisinin 12. maddesinin (a) bendine göre, kredi sözleşmeleri çerçevesinde, teminat veya ödeme aracı olarak kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın poliçe ve bono kullanılamaz. Aynı hükmün (b) bendine göre de, çekler sadece ödeme aracı olarak kullanılabilir.

Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Heyeti bu direktif önerisine ilişkin görüşünde, Direktif'te düzenlenen koruma önlemlerinin tahrir edilmemesi için vazgeçilmez olarak değerlendirdiği bu yasağı kabul etmiş, poliçe gibi kredi araçları ile, tüketiciden kredi ve satım sözleşmesinden doğan haklarını ileri sürmesi mümkün olmaksızın alacağın doğrudan alınması olanağının sağlandığını vurgulamıştır. Ekonomik ve Sosyal Heyet ayrıca, kredi araçları ticari ilişkileri kolaylaştırma amacını taşıdığı için, böyle bir yasağın tamamen anlamsız olacağı ticari ilişkiler için değil, sadece satıcı ve tüketiciler

kambiyo senedini keşide veya tanzim edene ait olması kuralı, kambiyo senedinin soyut niteliğinden değil, kambiyo senedinin kabul veya tanziminin yeterli olup kıymetli evrak hukukunun bundan fazlasını şart koşmamasından ve Medeni Kanun'un 6. maddesinden kaynaklanır **Huber**, Ulrich: Einwendungen des Bezogenen gegen den Wechsel, Festschrift für Werner Flume zum 70. Geburtstag, Band II, Köln 1978, s. 104; **Öztañ** da, hamilin kıymetli evrakın soyutluğu sebebiyle alacağını sadece bu kıymetli evraka dayandırabileceğini, temelde yatan asıl borç ilişkisinin varlığını ve niteliğini ispat etmek zorunda olmadığını, ancak borçlunun temel borç ilişkisinin geçersiz olduğunu, mevcut bulunmadığını veya hiç doğmadığını ileri sürebileceğini belirtmiştir, **Öztañ**, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, 2. Bası, s. 173; aynı yönde, **Pulaşlı**, Hasan: Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Bası, Konya 1997, s. 19; **Kınacıoğlu**, Naci: Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Ankara 1999, s. 86, 87.

¹⁴ Vorschlag für eine Richtlinie des Rates zur Angleichung der Rechts- und Verwaltungsvorschriften der Mitgliedstaaten über den Verbraucherkredit, ABl. Nr. C 80 vom 27.3.1979, S. 7.

arasındaki ilişkiler için geçerli olacağı hususunun tespitine önem verdiğini belirtmiştir¹⁵.

Tüketici kredisine ilişkin 87/102 sayılı Avrupa Birliği Direktifi'nde¹⁶ ise, böyle bir yasaklama getirilmemiş olmakla birlikte, Direktifin 10. maddesinde ilgili devletlerin bu konuda tüketiciye uygun bir koruma sağlamaları gereği vurgulanmıştır. Bu hükme göre,

“Kredi sözleşmeleri ile ilgili olarak tüketiciye,

a- Poliçe ve bono ile ödemede bulunma;

b- Poliçe, bono ve çek ile teminat verme imkanı tanıyan Üye Devletler, bu senetlerin anılan amaçlar için kullanımı sırasında tüketicinin uygun bir korumadan yararlanmasını sağlarlar”.

Ancak 87/102 sayılı Avrupa Birliği Direktifi tüketici kredisi pazarının koşullarına artık uymadığı için, bu uyumun sağlanması amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından 11.9.2002'de yeni bir direktif önerisi kabul edilmiştir¹⁷. Bu önerinin 18. maddesi, “Poliçe ve Diğer Kıymetli Evrakı Kullanma Yasağı” başlığını taşımaktadır. Bu hükmün ilk fıkrasına göre, kredi veya garanti sözleşmesinden doğan alacağın alacaklısı veya kredi vereni için tüketiciden veya kefilden, bu sözleşmeden doğan yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için poliçe veya bono vermesini önermek veya talep etmek yasaklanmıştır. Önerinin 18. maddesinin II. fıkrasına göre ise, bunlardan, borçlanılan meblağın tamamen veya kısmen geri ödenmesinin teminatı için çek keşide etmesi talebinde bulunulamaz.

Görüldüğü gibi Avrupa Birliği Hukukunda tüketicinin kıymetli evrak taahhüdüne girmesinin yasaklanması konusunda başta çekingen davranılmış olmakla birlikte, en son direktif önerisi ile üye ülkelere, tüketicilerin poliçe ve bonoyu ödeme aracı ve çeki teminat olarak kullanmalarının yasaklanması emredilmektedir.

¹⁵ Stellungnahme zu dem Vorschlag für eine Richtlinie des Rates zur Angleichung der Rechts- und Verwaltungsvorschriften der Mitgliedstaaten über den Verbraucherkredit, ABl. Nr. C 113 vom 7.5.1980, S. 26.

¹⁶ Richtlinie 87/102/EWG des Rates vom 22. Dezember 1986 zur Angleichung der Rechts- und Verwaltungsvorschriften der Mitgliedstaaten über den Verbraucherkredit, ABl. Nr. L 042 vom 12/02/1987 S. 0048 - 0053.

¹⁷ Vorschlag für eine Richtlinie des europäischen Parlaments und des Rates zur Harmonisierung der Rechts- und Verwaltungsvorschriften der Mitgliedstaaten über den Verbraucherkredit, KOM(2002) 443 endgültig, 2002/0222(COD) vom 11.9.2002.

B. ALMAN HUKUKU

Alman Hukukunda, 87/102 sayılı Avrupa Birliği Direktifi'nin üye devletlere verdiği hareket alanından yararlanılarak, Tüketici Kredisi Kanunu¹⁸ ile poliçe ve çek düzenleme yasağı getirilmiştir.

Bu Direktife dayanılarak düzenlenen Alman Tüketici Kredisi Kanunu'na göre,

Tüketici, kredi verenin kredi sözleşmesinden doğan talepleri için poliçe ve bono ile taahhütte bulunma yükümlülüğüne tabi kılınmamalıdır. Kredi veren, tüketiciden, kredi sözleşmesinden doğan taleplerinin teminatı olarak çek almamalıdır¹⁹.

Tüketici, kredi verenden her zaman, cümle 1 veya 2'ye aykırı olarak verilmiş olan poliçe, bono ya da çekin iadesini talep edebilir. Kredi veren, tüketicinin böyle bir kambiyo senedi ya da çek vermeden dolayı ortaya çıkan her tür zararından sorumludur (§ 10 Abs.2 VerbrKrG).

Tüketici Kredisi Kanunu, Borçlar Hukukunun Modernleştirilmesine İlişkin Kanun²⁰ ile kaldırılmış ve tüketicinin poliçe ve bono ile yükümlülük altına girme ve çeki teminat olarak verme yasağına ilişkin düzenleme de bu kanuna aynı kapsamda alınmıştır (§ 496 BGB).

Görülmektedir ki Federal Alman kanunkoyucu Avrupa Birliği Hukukuna uyum yükümlülüğünü poliçe, bono ile yükümlülük altına girme ve çekin teminat olarak verilmesi yasağı ile yerine getirmiş; düzenlemeye temel oluşturan 87/102 sayılı Direktifte öngörülenden daha kapsamlı bir yasak öngörmüştür.

Alman Doktrininde ilk bakışta sert ve geniş görünen böyle bir yasaklama getiren bu düzenleme eleştirilerek, geçici çözüm amacıyla, örneğin poliçe,

¹⁸ Verbraucherkreditgesetz vom 17.12.1990 (BGBl. I S. 2840).

¹⁹ Alman (Eski) Tüketici Kredisi Kanunu § 10 Abs.2'deki poliçe ve çek yasağına ilişkin Hukuk Heyeti raporunda, azınlık, tüketici kredisi sözleşmeleri çerçevesinde noter tarafından düzenleme şeklinde yapılan borç ikrarlarının derhal icra edilebilmeleri tüketicinin savunmasını zorlaştırdığı için, bunların da yasaklanması hususunda Abs.2 Satz 1'e ilişkin öneride bulunmuştur. Heyetin çoğunluk görüşüne göre ise, bu öneri çok geniştir (Bericht des Rechtsausschusses, BT-Drucks. 11/8274, s. 22, **Bülow**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.4).

²⁰ Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts vom 26.11.2001, BGBl. S. 3138 m.W.v.1.1.2002.

bono veya çek için basit bir devir yasağı getirilmesi veya sadece Rekta poliçe, bono ve/veya çeke izin verilmesinin daha uygun olacağı belirtilmiştir²¹.

III. TÜRK HUKUKUNDA ÖNERİLEN ÇÖZÜM YOLLARI

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un hazırlanması aşamasında tüketicinin kıymetli evrak ile borç altına girmesini önleyici çözüm yolları tartışılmıştır. Tartışmalar²², özellikle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun taslağı ile ilgili Komisyonunda görevli Ateş Akıncı'nın Komisyona sunduğu çözümü benimseyen Bakanlık temsilcilerinin talepleri ile gündeme gelen ve "tüketici senedi" adı verilecek yeni bir tür kıymetli evrak ihdasının uygun olup olmadığı noktasında yoğunlaşmıştır. Teklife göre tüketici ile sözleşme yapan ve alacaklı hale gelen satıcı, borçludan sadece tüketici senedi denilen ve kanunen -zorunlu- nama yazılı bir bono özellikleri taşıyan bir senet alabilecektir.

1992 yılında İstanbul Ticaret Odası'nın gerçekleştirdiği tartışmada da bu konu gündeme getirilmiş ve müzakereler sonucunda olumsuz görüş hakim olduğundan tartışmalara kaynak teşkil eden Bakanlık Taslağında yer alan tüketici bonusu ile ilgili madde, metinden çıkarılmıştır. Olumsuz görüşün temel gerekçesi Kıymetli Evrak Hukukunun kendisine has yapısında özel bir kanunla ve yeni bir kıymetli evrak türü ihdas ederek müdahale edilmesinin sistemin ahengini bozabileceği endişesidir.

Böylece Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a bu konuda hüküm konulmasından vazgeçilmiş ve Tasarı 23.2.1995 tarihinde kabul edilerek, tüketicinin kıymetli evrak ile borç altına girmesini önleyen herhangi bir hükme yer verilmeksizin kanunlaşmıştır.

Doktrinde **Arkan** tarafından, 4077 sayılı Kanunda, tüketici kredisi dolayısıyla tüketiciden kambiyo senedi alınması konusuna hiç değinilmemesi önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmiş, tüketiciden, kredi borcu karşılığında kambiyo senedi alınması ve bu senedin iyiniyetli üçüncü kişilere devri halinde, tüketicinin kredi verene karşı ileri sürebileceği defileri kullanmaktan yoksun kalabileceği belirtilmiştir²³.

²¹ **Müller**, s. 1781 vd.; Kıymetli evrak yükümlülüğüne girme yasağı, **Baumbach/Hefermehl** tarafından "yetersiz bir çözüm" olarak nitelendirilmiştir (Einl. WG, Rdn.75).

²² Tartışmalar için bkz. **Battal**, Ahmet: "Kıymetli Evrakla Borç Altına Giren Tüketicinin Korunması", BATİDER 1998, C.XIX, S. 3 s. 102, 103.

²³ **Arkan**, Sabih: "Tüketici Kredileri", BATİDER 1995, C.XVIII, S. 1-2, s.42

Battal, bononun tüketici tarafından düzenlenmesi halinde, bu bonoyu ticari senetlerin temel niteliği olan güvenli tedavül kabiliyetine sahip kılmaya gerek olmadığını, bono borçlusunun Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında bir mal veya hizmet alımı ilişkisine girdiğini yani tüketici olduğunu ispat edebilmesi halinde, bononun, kendiliğinden adi senede ya da nama yazılı bonoya dönüşmüş sayılabileceğini ileri sürmüş, ancak bunun ispat açısından getireceği zorlukları ve bütün tüketicilerin korumadan yararlanmasının her zaman doğru bir çözüm olmayacağından hareket eden Yazar, belli bir meblağın altında borç içeren bonoların kanunen nama yazılı bono sayılmasını önermiştir²⁴.

Aslan, ciro yasağı ile tüketicinin korunabileceğine dikkat çekmiş, ancak tüketicinin böyle bir şart koyabileceğini bilmesinin mümkün olmaması nedeniyle, en iyi çözüm şeklinin, tüketicinin satıcıya karşı ileri sürebileceği defileri 3. kişiye karşı da ileri sürebileceği "tüketici senedi" şeklinde yeni bir kıymetli evrak türünün kabul edilmesi olduğunu belirtmiştir²⁵.

Ozanoğlu da, kambiyo senetlerine hakim olan soyutluk prensibi nedeniyle, alıcının satıcıya karşı sahip olduğu savunmaları, kıymetli evrakın sahibine karşı ileri sürebilmesindeki güçlüklerin doğuracağı sakıncalara dikkat çekerek, tüketiciye tam ve nitelikli bir koruma sağlanmak isteniyorsa, temellük edene karşı asıl borç ilişkisinden doğan defileri ileri sürebilme imkanını tanıyacak düzenlemelerin bir an önce gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir²⁶.

²⁴ **Battal**, s. 102 vd.

²⁵ **Aslan**, İ. Yılmaz: Tüketicinin Hukuku, 2.Bası, İstanbul 2004, s. 321.

²⁶ **Ozanoğlu**, Hasan: Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi, Ankara 1999, s. 229 ve 230; **İnceoğlu** da tüketicinin bono ile borçlanmasının sakıncalarına dikkat çekerek, Türk Hukukunda da Avusturya ve Alman Hukukundaki düzenlemelere benzer bir düzenleme yapılması önerisinde bulunmuştur (**İnceoğlu**, Murat: Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması, İstanbul 1998, s. 32 vd.); 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da 4822 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önceki dönemde **Akıpek** de, hukukumuzda tüketicinin korunması amacıyla kambiyo senetlerine ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamış olmasını eleştirmiş ve bu eksikliğin yorum yolu ile tamamlanmasının çok zor olduğuna işaret etmiştir. Yazar ayrıca, tüketicileri korumada görevin mahkemelere düştüğünü, tüketicilerin bu konuda dikkatli davranmaları ve kredi işlemlerinde mümkün olduğunca teminat amacı ile kambiyo senedi vermekten kaçınılması gerektiğini belirtmiştir (**Akıpek**, Şebnem: Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketicinin Kredisi, Ankara 1999, s. 306).

Doktrinde önerilen bu çözümlerden sonra, 4822 sayılı Kanun ile 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da değişiklik yapılarak, bazı tüketici sözleşmelerinde tüketici tarafından düzenlenen kıymetli evrakın geçersizliğine ve kıymetli evrakın teminat olarak verilmesi yasağına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Belirtilmelidir ki, yapılan bu düzenlemeler ile yeni bir kıymetli evrak türü ihdas edilmemiş, sadece Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına giren taksitle satım sözleşmelerinde, sözleşmeden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenecekse, bu senedin, her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenleneceği, aksi halde kambyo senedinin geçersiz olacağı öngörülmüştür (TKHK m.6/A/III)²⁷. Ayrıca tüketici kredilerine ilişkin olarak, kredi verenin ödemeleri kıymetli evraka bağlaması ya da krediyi kıymetli evrak kabul etmek suretiyle teminat altına alması yasaklanmıştır (TKHK m.10/VI).

IV. TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'DA KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

A. TÜKETİCİ TARAFINDAN DÜZENLENEN KIYMETLİ EVRAKIN GEÇERLİLİĞİNİN TAKSİTLE SATIMLARDA²⁸ KOŞULA BAĞLANMASI

Taksitle satımlar tüketicilere, peşin para ile alamayacakları malları almak olanağı vermeleri, onları zorunlu tasarrufa yöneltmeleri ve bu suretle sürümün ve üretimin de artmasını sağlamaları bakımından yararlıdır. Bununla birlikte, onları gelirlerinden fazla harcamaya yöneltmeleri ve taksitleri ödeyemeyince güç duruma düşürmeleri bakımından sakıncalıdır. Ayrıca alıcıların ödememe olasılıkları düşünülerek fiyatlar da bu gibi satışlarda yüksek düzey-

²⁷ **Demir**, bu düzenleme ile genel olarak tüketici senedi ya da tüketici bonusu diye nitelendirilebilecek bir mevsuf senet türü öngörülmüş olduğunu belirtmiştir (**Demir**, Mehmet: 4822 Sayılı Kanun İle Tüketici Sözleşmeleri Alanında Getirilen Yenilikler, BATİDER 2003, C.XXII, S. 1 s. 216).

²⁸ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da "Taksitle Satış" terimi tercih edilmiştir. Oysa terim birliğini sağlama ve yapılan tüketici işlemini doğru olarak ifade edebilmek için, "taksitli işlemler" üst başlığı altında ya da daha dar ve teknik kavram olarak, "taksitli satımlar" şeklinde ele alınması gerekirdi (**Demir**, s. 215).

de belirlenmekte ve bundan borcuna sadık tüketiciler de etkilenmektedir²⁹. Taksitle satımların tüketiciler için yarattığı bir diğer sakınca da satıcıların, taksitlerin ödenmesini garanti altına almak için tüketiciden kambiyo senedi almak yoluna gitmeleridir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile, kambiyo senetlerine özgü sorunların bertaraf edilmesi amacıyla taksitle satımlarda tüketiciden alınacak kıymetli evraka ilişkin bazı koşullar öngörülmüştür³⁰. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasına göre³¹, sözleşmeden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenecekse, bu senet, her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenlenir^{32,33}. Aksi takdirde kambiyo senedi geçersizdir^{34,35,36}. Buna göre, satıcı

²⁹ **Tandoğan**, Haluk: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C.I/1, 3. Bası, Ankara 1984, s. 304; Taksitle satım sözleşmesinin yarar ve sakıncaları için ayrıntılı olarak bkz. **Ozanoğlu**, s. 29 vd.

³⁰ 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 8. maddesi ile 4077 sayılı Kanun'a 6. maddesinden sonra gelmek üzere 6/A maddesi eklenmiştir (Bu hükmün gerekçesi için bkz. **Başöz/Çakmakçı**, s. 22).

³¹ Taksitle satım sözleşmesinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un kapsamına girmesi için, sözleşmenin, karşılığı mal veya hizmet arzını amaçlayan bir sözleşme olması, sözleşmenin taraflarından birinin tüketici olması, tüketicinin mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinmesi, kullanması ya da yararlanması gerekir (Bkz. TKHK m.2 ve m.3 bend e).

³² Kanımızca, taksitle satımlarda, nakden ödenecek senet bedelinin teminatı amacıyla alınan kıymetli evrak da her taksit için ayrı ayrı ve nama yazılı olarak düzenlenmelidir. Diğer bir deyişle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin 3. fıkrasındaki düzenleme, teminat amacıyla alınan kıymetli evrakı da kapsar.

³³ Taksitle satımlarda düzenlenen senedin nama yazılı olması zorunluluğu getirilmesine rağmen, yazılı şekilde yapılması gereken taksitle satım sözleşmesinde yer alması gereken bilgiler arasında "düzenlenen senedin vadesi; tanzim veya keşide tarihi ve senedin nama yazılı olduğu hususlarına yer verilmemiştir. Oysa bu unsurların da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin II. fıkrasına eklenmesi yararlı olurdu. Böylece satıcıların senedin taksitle satımdan kaynaklanmadığını ileri sürmesi mümkün olmayacaktı (Bkz. **Zevkililer/Aydoğdu**).

³⁴ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında önce sözleşmeden ayrı olarak düzenlenecek "kıymetli evrak"ın, her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenlenmesi gerektiği öngörülmüş, sonra da ilk terimden farklı olarak, çelişkili biçimde "kambiyo senedi"nin geçersizliğinden söz edilmiştir. Hükümde sözü edilen kambiyo senedinin geçersizliği, kıymetli evrakın geçersizliği olarak anlaşılmalıdır. Kambiyo senedi niteliğinde olmayan emre yazılı havaleler de bu kapsama alınmalıdır. Aksi takdirde nama yazılı bononun dezavantajından kurtulmak

veya sağlayıcı her bir taksit için ayrı ayrı senet düzenlemek zorundadır ve bu senetler nama yazılı olmalıdır. Bu koşullara uyulmaması senedin geçersizliğine yol açtığı gibi idari para cezasının uygulanmasına da neden olur (TKHK m.25/II)³⁷. Bu hüküm gereğince, tüketici tarafından düzenlenen kıymetli evrakın geçerliliğinden söz edebilmek için şu koşullara uyulmalıdır:

1. Satım türü “Taksitle Satım” olmalıdır.

4822 sayılı Kanun ile değişik Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 6/A maddesinin I. fıkrasına göre, taksitle satım, satım bedelinin en az iki taksitle ödendiği ve malın veya hizmetin sözleşmenin düzenlendiği anda teslim veya ifa edildiği satım türüdür^{38,39}.

isteyen satıcılar bono yerine emre yazılı ödeme vaadi düzenlemek ya da tüketici tarafından imzalanmış bonodaki “bono” kelimesini çizerek bu senedi emre yazılı ödeme vaadi haline getirmek suretiyle kanunu dolanarak aynı sonuca ulaşabilirler. Zira bu durumda elde edilecek kıymetli evrak, yine emre yazılı olarak kalacak, ancak kambiyo senetlerine mahsus özel takip usulü uygulanamayacaktır. Ancak kötüniyetli satıcı için senedin hangi icra yönteminden yararlanacağı değil, hangi devir usulüne tabi olduğu öncelikle önemli olduğundan, kanunu dolanma olanağı elinden alınmalıdır (Battal, s. 105, 106 dñn.20).

³⁵ Alman Hukukunda ise, tüketicilerin çeklerden ödeme aracı olarak yararlanmaları konusunda bir yasak getirilmemiştir (Vortmann, Jürgen: Aktuelle Rechtsfragen zum Verbraucherkreditgesetz, Köln 1992, s. 119; Bülow, § 10 VerbrKrG, Rdnr.11, 15).

³⁶ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 6/A hükmü, aynı kanunun 7. maddesinin son fıkrası gereğince kampanyalı taksitle satışlarda ve 8. maddesinin son fıkrası gereğince taksitle yapılan kapıdan satışlarda da uygulanır.

³⁷ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 25. maddesinin II. fıkrasına göre, 6/A maddesinde belirtilen yükümlülüklerle aykırı hareket edenler hakkında 100.000.000 lira para cezası uygulanır.

³⁸ Borçlar Kanunu’nda taksitle satımın tanımı bulunmamaktadır. Doktrinde taksitle satımın özelliğinin semenin birden fazla vadeli kısımlara ayrılarak ödenmesi olduğu belirtilmiştir. Taksitle satımın hukuki niteliği için bkz. (Tandoğan, C.I/1, s. 301; Ozanoğlu, s. 67 vd.; İnceoğlu, s. 2 vd.; Gezder, Ümit: Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İstanbul 1998, s. 73).

³⁹ Türk Hukukunda taksitle satım sözleşmeleri Borçlar Kanunu’nun 222-224. maddeleri ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 6/A maddesinde düzenlenmiştir. Taraflardan birinin tüketici olduğu taksitle satım sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 6/A maddesi ve bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hüküm olarak Borçlar Kanunu hükümleri uygulanacaktır (TKHK m.30).

2. Her Bir Taksit Ödemesi İçin Ayrı Ayrı Kıymetli Evrak Düzenlenmelidir.

Taksitle mal satın alan tüketici, ya her bir taksit için ayrı bono imzalar ve her taksit ödemesinde ilgili bonoyu geri alır; ya da borcun tamamı için tek bono imzalar ve taksitlerin tamamını ödeyince bonoyu geri alır. Uygulamada devrinin daha kolay olması nedeniyle, küçük taksit miktarlarını içeren birden fazla bono yerine borcun tamamını içeren tek bir bono imzalatılması yoluna gidilmektedir⁴⁰. Bu durumda, tüketici, taksitlerden birini ödememesi halinde, tüm satış bedeli için kambiyo senedine dayalı takibe maruz kalmaktadır.

Bu nedenle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesindeki düzenleme ile, sözleşmeden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenmesi halinde, bu senedin her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olması öngörülmüştür. Böylece taksitlerden birinin ödenmemesi halinde, tüketicinin tüm satış bedeli için kambiyo senedine dayalı olarak takibe maruz kalması olasılığının önüne geçilmiş olacaktır.

3. Kıymetli Evrak Nama Yazılı Olarak Düzenlenmelidir.

Nama yazılı senetler tedavül kabiliyeti en az olan senetlerdir. Zira bu senetlerdeki hak alacağın temlik hükümlerine uygun olarak devredilir (TTK m.559/II). Nama yazılı kıymetli evrak kamu itibarına mazhar olmuş bir senet değildir⁴¹. Böylece, önceki hak sahibinin şahsına karşı ileri sürülebilir defiler devralana karşı da ileri sürülebilir. Gerçekten defiler bakımından Borçlar Kanunu'nun 167. maddesine tabi bulunan nama yazılı senetlerde borçlu, "temlike vakıf olduğu zaman, temlik edene karşı haiz olduğu defileri temellük edene karşı dahi dermeyer edebilir." Diğer bir ifade ile, nama yazılı senet-

⁴⁰ Bkz. **Battal**, s. 98

⁴¹ **Öztañ**, s. 176; **Karayalçın**, Yaşar: Ticaret Hukuku III. Ticari Senetler, 4. Bası, Ankara 1970 s. 22; **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 15. Bası, İstanbul 2001 s. 38; **Ertekin**, Erol/**Karataş**, İzzet: Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek, 3.Bası, Ankara 1998, s. 28; **İmregün**, nama yazılı senedin düzenlenmesine etken olan temel ilişkiden doğan kişisel defilerin, senedin sonraki hamillerine ileri sürülebilmesinin soyutluk ilkesi ile bağlantılı olduğunu belirterek, nama yazılı senetlerde soyutluk ilkesinin yürürlükte olmadığı görüşündedir, (**İmregün**, Oğuz: Kıymetli Evrak Hukuku Genel Hükümler-Kambiyo Senetleri-Makbuz Senedi- Varant, İstanbul 2003, s. 13); **Poroy/Tekinalp** de, temel ilişkideki bozuklukların poliçe ilişkisini etkilememesi ve temel ilişkiden doğan defilerin poliçe münasebetinde ileri sürülememesini soyutluk ilkesi ile açıklamaktadır (s. 25).

lerde, defiler bakımından alacağın temlik hükümleri uygulandığından, borçlunun devredene karşı haiz olduğu defiler senedi devralana karşı da ileri sürülebilir. Burada hamilin iyiniyetli olup olmasının bir rolü yoktur^{42,43,44}.

Böylece şahsi defilerin⁴⁵ tüm hamillere karşı öne sürülebilmesi nama yazılı senetlerin dolaşımını engellemektedir⁴⁶. Bu ise tüketicinin lehine bir durum yaratacaktır. Çünkü taksitle satımlarda tüketicinin emre yazılı bono⁴⁷ ile borçlanması halinde, maldaki ayıp ya da malın teslim edilmemesi nedeniyle çıkan ihtilafta, borçlu, senet hamili olan iyiniyetli üçüncü kişinin cebri icra tehdidi altında borcu ödemekte ve sonra hakkını aramaya yeterli iradesi ve gücü varsa satıcıya başvurarak, bu borcu kısmen ya da tamamen ödememe hakkı bulunduğu gerekçesiyle, fazladan ödediği paranın iadesini talep etmektedir. Diğer bir deyişle, bono imzaladığı için ödemediği kaçınma hakkını kullanamayıp, önce iyiniyetli hamile ödeme yapmak, sonra alacaklıdan ödediği bedeli geri istemek durumunda kalmaktadır⁴⁸.

⁴² **Domaniç**, Hayri: Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi IV, İstanbul 1990, s. 160

⁴³ Satıcılar ve kredi verenler, sözleşmeden doğan alacakların temlik durumunda, kredi veren/satıcı, alıcı/kredi alan arasındaki temel sözleşme ilişkisinden doğan defilerin ileri sürülmesini sözleşmeyle kaldırmakta ya da sınırlandırmaktadır. Bu nedenle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile, temel sözleşme ilişkisinden doğan defilerin sözleşmeyle kaldırılması ya da sınırlandırılmasına ilişkin hükümlerin geçersiz olacağı yolunda bir hüküm getirilmesi tüketicinin korunması için yerinde olacaktır (Bkz. **Ozanoğlu**, s. 228, 231).

Nitekim, Alman BGB § 496 Abs.1'e göre ödünç alanın, ödünç veren karşısında sahip olduğu defilerden § 404'e göre devir alacaklısına karşı ileri sürmek veya ödünç veren karşısında sahip olduğu alacağını § 406'ya göre temlik alacaklısına karşı da mahsup etme hakkından vazgeçtiğine dair anlaşma hükümsüzdür.

⁴⁴ Emre ve hamile yazılı senetlerde ise, senedi devralan bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olmadıkça, borçlunun temel borç ilişkisinden doğan defileri ileri sürme hakkı bulunmamaktadır (TTK m.571, m.599/I, m.737).

⁴⁵ Şahsi defiler için aşağıda bkz. IV, A, 4, c

⁴⁶ **Poroy/Tekinalp**, s. 38; **Gürbüz**, A. Hulusi: Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul 1984, s. 43; aynı yönde **Zevkililer**, Aydın/**Aydoğdu**, Murat: Tüketicinin Korunması Hukuku- Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 3. Bastı, Ankara 2004, s. 17

⁴⁷ Poliçe niteliği bakımından borçlu ile alacaklı arasındaki hukuki ilişkiye uygun düşmediğinden bu tür ilişkilerde kullanılmamaktadır. Bu nedenle tüketiciye genellikle bono imzalatılmaktadır. Buna karşılık tüketicilerin ödeme amacıyla nadiren çek kullandığı da görülmektedir.

⁴⁸ **Battal**, s. 95.

Türk Ticaret Kanunu'nun nama yazılı senedi tanımlayan 566. maddesi ile⁴⁹, poliçe devrine ilişkin 593. maddesi uyarınca, poliçelere konulacak "emre yazılı değildir", "ciro edilemez" gibi bir menfi emre kaydıyla poliçeler nama yazılı hale getirilebilir⁵⁰. Bonolarda ise bunun uygulanması tartışmalıdır.

Bozer/Göle⁵¹, bonoya konacak menfi emre kaydının bu senedi adı senede dönüştüreceği görüşündedirler.

Bu konudaki hakim görüşe göre ise, Türk Ticaret Kanunu'nun bonolara uygulanacak poliçe hükümlerini belirten 690. maddesinin yollaması nedeniyle, bononun da nama yazılı hale dönüştürülmesi olanaklıdır⁵².

⁴⁹ TTK m.566'daki tanıma göre, "Belli bir şahıs namına yazılı olup da, onun emrine kaydını ihtiva etmeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır."

⁵⁰ Kambiyo senetleri yani poliçe, bono ve çek, kanunen emre yazılı senetlerdir (TTK m.593, 690, 700). Emre yazılı senedin tarifi, Türk Ticaret Kanunu'nun 736. maddesinde yapılmıştır. Bu tarife göre, "emre yazılı olan veya kanunen emre yazılı sayılan evrak, emre yazılı senetlerdendir."

Bu senetler açıkça emre yazılı olmasalar dahi, emre olmadıklarına dair bir kayıt içermedikçe, emre yazılı senet muamelesi görürler. Bu senetlerin nama yazılı sayılabilmesi için, belirli bir şahıs lehine düzenlenmiş olması ve "emre" kaydını ihtiva etmemesi yeterli olmayıp, ayrıca emre olmadıklarına dair bir beyanı da içermeleri gerekir (TTK m.700/II, m.593/II, m.690).

Yargıtay ise, oyçokluğuyla verilen 4.11.1980 tarihli bir kararında, bonodaki "emrî havalesine" sözlerinin çizilmesinin senedin alacağın temlikî hükümlerine göre devredilmesi sonucunu doğuracağını belirtmiştir (Yarg.12.HD., 1980/7673 E., 1980/7824 K., www.kazanci.com.tr).

⁵¹ **Bozer, Ali/Göle**, Celal: Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi, Ankara 1992, s. 134

⁵² **Öztañ**, s. 199; **Karayalçın**, bononun nama yazılabileceğini kabul etmekle birlikte, ekonomik fonksiyonu bakımından bir bononun nama tanziminin sık rastlanacak bir olay olmadığını belirtmiştir, s. 26 dñn.50; **Poroy/Tekinalp**, s. 63 ve 235; **Kınacıoğlu**, s. 37; **İmregün**, s. 35; **Pulaşlı**, s. 24; **Gürbüz**, s. 492; Yargıtay'ın, 30.3.1973 tarihli bir kararında, bonoya "ciro edilemez" kaydının konulmasının onun tedavül edebilme niteliğini ortadan kaldıracağı gerekçesiyle böyle bir senedin emre yazılı kıymetli evrak değil, adı senet hükmünde olacağı belirtilmiştir (Yarg.TD. 1973/950 E., 1415 K., **Doğanay**, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.II, 3. Bası, Ankara 1990, s. 1886 dñn.707).

Yargıtay, 9.12.1980 tarihli bir kararında ise, TTK m.593 uyarınca "ciro edilemez" biçimindeki menfi emre kaydının bononun kıymetli evrak niteliğini etkilemeyeceğini ve onu nama yazılı şekilde dönüştürdüğünü belirtmiştir (Yarg.11.HD. 5262 E., 5761 K., **Gürbüz**, s. 489 dñn. 36; Yarg. 20.10.1981 T., 6012 E., 7655 K., **Kaçak**, s. 77; Yarg. 11.HD. 25.4.1989 T., 5961 E., 2595 K., **Kaçak**, s. 75).

4. Kıymetli Evrakın Geçersizliğinin Anlamı

Belirttiğimiz gibi, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrası, tüketicinin taksitle satın aldığı malın bedelini her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenleyebileceğini, aksi halde kıymetli evrakın geçersiz olacağını düzenlemiştir⁵³. O halde tüketici, taksitle satın aldığı malın bedeli için, örneğin tek bir kıymetli evrak düzenlemişse ve/veya bu senet emre yazılı ise böyle bir kıymetli evrakın geçersizliğinden ne anlaşılacaktır?

Emre yazılı kıymetli evrak kamu itimadına mahzar olmuştur. Bu senetlerde, üçüncü şahıs yönünden bakıldığında bir görünüş meydana gelmektedir. İyiniyetli üçüncü şahıslar, senedin içeriğinin doğruluğuna, geçerliliğine güvenmekte; senette yazılı hususların gerçekten de var olduğuna inanmakta, senette mevcut bulunmayan hususların ise, mevcut olmadığına güvenmektedirler. Senedin yarattığı görünüşün korunması, hem hukuk duygusu, hem de işlem güvenliği ve süratin temini ihtiyacıyla zorunludur. Örneğin Türk Ticaret Kanunu'nun 596. maddesinde yer alan ve poliçelerde ciro ve zilyetliğin devriyle poliçeden doğan hakların ciro edilene geçebileceğini belirten hüküm, bu ihtiyacın sonucu zorunlu görülmüştür⁵⁴. Bono ve çekte de durum aynıdır (TTK m.690/I, m.730/I/4). Yine emre yazılı senetlerde defilerle ilgili hükümler de Türk Ticaret Kanunu'nda aynı ihtiyacın karşılanması amacıyla düzenlenmiştir (TTK m.599, m.737). Gerçekten, senetteki yazılara güvenerek, onu iktisap eden şahıs, tanımadığı şahıslar arasındaki özel durumların kendisine dermeyanı suretiyle, senetteki hakkını elde edememe gibi bir durumla karşı karşıya bırakmamak veya bu konuda kendisine zorluklar çıkarmamak lazımdır. Zira emre yazılı senetler tedavül etme özelliği ön planda gelen senetlerdir. Onlara bu niteliği, bazı hallerde belirli senet tipleri için öngörülen

⁵³ Hükümde kıymetli evrakın değil, kambiyo senedinin geçersizliğinden söz edilmiştir. Bkz. yuk. d.pn.34

⁵⁴ **Öztañ**, s. 174, 175; **Kınacıoğlu** ise, emre yazılı senetlerde senedi iktisap eden iyiniyetli üçüncü şahıslara şahsi defilerin ileri sürülememesini kamu itimadı kavramına bağlı görmemektedir. Yazara göre, kamu, şahsi defiler ileri sürülemediği için kambiyo senetlerine güven duymakta olup, şahsi defilerin ileri sürülmemesi kamu güveninden doğmaktadır. Yazar, senette yazılı hakkın ileri sürülmesini kolaylaştıran ve senet alacaklısına emniyet bahşeden özelliğin, kambiyo senetleriyle temel borç ilişkisinden soyut bir borcun doğması olduğunu belirtmektedir, s. 87 ve d.pn.20; aynı yönde, **Poroy/Tekinalp**, s. 25 vd.

yargılama ve icra kolaylığı dışında, ibrazlarında senedin ödeneceği veya edimin yerine getirileceği hususunda kamuda yaratılan inanç vermektedir⁵⁵.

Emre yazılı bir senetteki taahhüdün geçersizliğine yol açan sebepler Türk Ticaret Kanunu'nun 737. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı, ancak senedin hükümsüzlüğüne talluk eden veya senet metninden anlaşılan defilerle⁵⁶, alacaklı kim ise, ona karşı haiz olduğu defileri ileri sürebilir. Borçlu ile önceki hamillerden biri veya senedi tanzim eden kimse arasında doğrudan doğruya mevcut münasebetlere dayanan defilerin dermeyanı, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde caizdir⁵⁷.

Defiler etkilerine göre mutlak ve nisbi defiler olarak ayırma tabi tutulur. Herkese karşı ileri sürülmesi mümkün olan defilere mutlak defiler, buna karşılık belli bir senet alacaklısına karşı ve sadece belli bir borçlu tarafından ileri sürülmesi mümkün olan defilere nisbi defiler denir. Defiler maddi özelliklerine göre ise üçe ayrılmaktadır. Bu bakımdan defiler senet metninden anlaşılan defiler, senetteki bir taahhüdün hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler ve şahsi defiler olmak üzere üç grupta yer alır⁵⁸.

Buna göre, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında öngörülen geçersizlik bu defilerden hangisine dahil edilebilir? Bu konudaki tereddüdün giderilmesi, açıklığın, hukuk güvenliğinin ve

⁵⁵ Öztan, s. 216; Gürbüz, s. 16, 17.

⁵⁶ Belirtilmelidir ki, Türk Ticaret Kanunu'nda kullanılan defî kavramı teknik anlamda defiyi ifade etmeyip, itirazları ve teknik anlamda defileri kapsayan bir üst kavram olarak kullanılmıştır (Öztan, s. 215, 216; Pulaşlı, s. 30; Poroy/Tekinalp, s. 75; Kınacıoğlu, s. 160; İmregün, s. 20; Oktay, Saibe: "Poliçede Defiler", Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Anısına Armağan, Ankara 1986, s. 341).

⁵⁷ Benzer bir düzenleme poliçe ile ilgili Türk Ticaret Kanunu'nun 599. maddesinde de düzenlenmiştir. Bono, çek, emre yazılı havale ve emre yazılı ödeme vaadine de Türk Ticaret Kanunu'nun 599. maddesinin uygulanacağı yapılan atıflarla belirtilmiştir (TTK m.737, m.690/I, m.730/I/4).

⁵⁸ Ayırım için bkz. Öztan, s. 213 vd.; İmregün (s. 20 vd.) ve Pulaşlı (s. 31 vd.) da, emre yazılı senetlerde defileri "senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defiler", "senet metninden anlaşılan defiler" ve "kişisel defiler" olarak tasnif etmiştir. Ayrıca bkz. Poroy/Tekinalp, s. 76 vd.; Domaniç, Şerh, s. 152 vd.; Tekil, Fahiman: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1994, s. 19; Karayalçın, s. 31; İmregün, s. 20 vd.; Kınacıoğlu, s. 160 vd.; Ertekin/Karataş, s. 657 vd.; Uyar, s. 827 vd.; Defilerin sınıflandırılması için ayrıntılı olarak bkz. Oktay, s. 343 vd.

hukukun uygulanabilirliğinin bir gereğidir⁵⁹. Bu amaçla, aşağıda maddi özelliklerine göre ileri sürülebilecek defiler incelenerek, bu sorunun cevabı irdelenmiştir.

a. Senet Metninden Anlaşılan Defiler

Emre yazılı senetlerin kamu itimadına mazhar senetler olmalarının sonucu olarak, borçlunun senet metninden anlaşılan defileri senedin her hamiline karşı ileri sürmesi mümkündür. Senet metninden anlaşılan defilere örnek olarak, senedin zamanaşımına uğraması, müracaat hakkının kaybedilmesi, ciro zincirindeki kopukluk, şekil eksikliği sayılabilir. Kambiyo senetlerinde Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülmuş olan şekli unsurların bulunmaması da, kambiyo senedi niteliğinin kaybına yol açar. Örneğin Türk Ticaret Kanunu'nun 583. maddesi poliçede bulunması gereken şekil şartlarını düzenlemiştir. Kambiyo senetlerinin özellikli şekil şartlarına tabi olması nedeniyle bu şartlardaki eksiklik Türk Ticaret Kanunu'nun 584. maddesinde sayılan istisnalar dışında poliçenin, poliçe olarak kabul edilmemesi sonucunu doğurur.

b. Senetteki Taahhüdün Hükümsüzlüğüne İlişkin Defiler

Türk Ticaret Kanunu'nda "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler" şeklinde isimlendirilen bu defiler, senedin bütünüyle hükümsüzlüğüne değil, sadece o senetle taahhüt altına giren şahsın bu taahhüdünün geçersizliğine yol açar. Diğer bir ifade ile, burada senetten anlaşılamayan, ancak taahhüdün geçerliliğine etkili bir durum mevcuttur. Bu şekilde, senette mevcut imzalardan birinin sahibi tarafından ileri sürülebilecek bu defiler, senedin verilmesine ilişkin aynı nitelikteki sözleşmeyle ilgilidir. Bu defilerden hangilerinin mutlak defî sayılacağı hususu, "ferdin korunması" ilkesiyle emre yazılı senetlere ilişkin "işlemlerdeki emniyetin korunması" ilkesinden hangisine öncelik tanınacağına bağlıdır. İşlemlerdeki emniyeti korumak düşüncesiyle, yaptığı irade beyanına üçüncü şahısların güvenilebileceği bir görünüm yaratan kimsenin bu beyanıyla bağlı kalması esası kabul edilebilir. "Görünüşe İtimat Teorisi" diye adlandırılan bu prensibin uygulanmasının sonucunda, ortada geçerli bir poliçe borcunun bulunduğu yolundaki görünüme, imza sahibinin, sonuçlarını bilerek ve değerlendirerek neden olup olmadığı hususunun tespiti mümkün olur. Ehliyetsizlik, temsil yetkisinin yokluğu, sahtekarlık, maddi cebir hallerinde, senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin defiler

⁵⁹ Bkz. Oktay, s. 343.

iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülebilir. Üçüncü şahsın iyiniyetli olması, bu hususlardaki eksikliği gidermez; mevcut sakatlığa sıhhat kazandırmaz. Çünkü bu hallerde ortaya çıkan hukuki görünüşe, sonuçları bilinerek ve hesaplanarak neden olduğu söylenemez⁶⁰.

Senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin diğer bütün defiler ise, sonuçlarını bilerek, değerlendirerek ve isteyerek doğmasına neden olunan hukuki görünüş sebebiyle sorumluluk ilkesinin sonucu olarak, iyiniyetli üçüncü şahıslara ileri sürülemez. Senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin olup, iyiniyetli senet hamiline ileri sürülemeyen defiler, senedin çalınması gibi borçlunun rızası hilafına elinden çıkması veya senedin verilmesine ilişkin anlaşmanın hata, hile veya ikrah ile yapılması gibi hallerdir⁶¹. Senedin ahlaka veya kanuna aykırı bir amacın gerçekleştirilmesi için verildiği hallerde, imza sahibinin taahhüdü geçerli olmadığı halde (BK m.19, 20), bu hususun iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülmesi mümkün değildir. Bu gibi durumlarda, esas itibarıyla, temel borç ilişkisi geçersizdir. Fakat senedin verildiği anda kanuna veya ahlaka aykırı bir amaç takip edildiği takdirde, senedin verilmesine ilişkin anlaşmanın kendisi de geçersiz olur. Ancak bu defî de sonuçları bilinerek ve istenerek yaratılan hukuki görünüm nedeniyle, iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemez^{62,63}.

c. Şahsi Defiler

Şahsi defiler, emre yazılı senetlerdeki borç taahhüdünün objektif mevcudiyetine hiç bir etkisi olmayan, borçlunun belli bir alacaklı ile arasındaki hukuki ilişkiden doğan defilerdir. Bu nitelikleri nedeniyle şahsi defiler esas

⁶⁰ Öztan, s. 220 vd.; ayrıca bkz. Huber, s. 91 vd.

⁶¹ Öztan, s. 224; Kınacıoğlu bu defileri isnat defileri olarak nitelendirmektedir, (s. 165, 166); Oktay, ikrah halinde görünüş olgusunun yaratılmasından borçluyu sorumlu tutmanın mümkün olmadığını, burada zorla imza attırılması durumuna benzer bir hal olduğundan, bu definin iyiniyetli senet hamiline de ileri sürülebileceği belirtilmiştir, s. 360, 361; Poroy/ Tekinalp ise, senedin çalınması halinde, senedin çalınmasına borçlu sebep olmadığından, bunun ehliyetsizin rızasından veya taklit imzadan farkı olmadığını belirtmekte, ayrıca Yazarlar hata ile gabini şahsi defî olarak kabul etmekle birlikte, hile ve ikrah durumunda yaratılan hukuki görünüş borçluya isnat edilemeyeceğinden, bu gibi irade sakatlıklarının iyiniyetli üçüncü kişilere de ileri sürülebileceğini savunmaktadırlar (s. 78).

⁶² Emre yazılı senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin nisbi defiler için ayrıntılı olarak bkz. Öztan, s. 224 vd.

⁶³ Hukuki görünüşe güven ilkesi gereğince borçlunun sorumluluğuna gidebilmek için varlığı gerekli unsurlara ilişkin olarak (bkz. Oktay, s. 352, 353).

itibarıyla sadece doğrudan doğruya ilişkileri bulunan kişiler arasında ileri sürülebilir (TTK m.599).

Şahsi defiler, senedin verilmesine yol açan temel hukuki ilişkiye (asıl borç ilişkisine) ilişkin olabilir. Kambiyo senedi alacağı, bu temel hukuki ilişkiden bağımsız niteliktedir. Temel hukuki ilişkinin geçersiz olması, yahut mevcut hukuki temelin sonradan ortadan kalkması, kambiyo alacağının geçerliliği üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir. Bu durumlarda, borçlu, doğrudan doğruya hukuki ilişki içinde bulunduğu alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşme talebinde bulunabilir⁶⁴. Şahsi defî ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 599. maddesinin sınırları içinde kullanılabilir. Diğer bir deyişle, senedi iyiniyetle iktisap eden hamillere karşı ileri sürülmesi mümkün değildir.

d. Değerlendirme

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında öngörülen geçersizlik, şekle ilişkin bir düzenleme olmadığından, bu hükme uyulmaması kıymetli evrakın bu niteliğini kaybetmesine, diğer bir deyişle senedin geçersizliğine yol açmayacaktır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında öngörülen geçersizlikle, acaba kanun koyucu tarafından imza sahibinin ehliyetsizliğine eş bir durum mu yaratılmak istenmiştir? Diğer bir ifade ile, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında öngörülen geçersizlikle, senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin bir düzenleme yapıldığı, dolayısıyla senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin mutlak bir definin söz konusu olduğu söylenebilecek midir?⁶⁵

Doktrinde **Zevkliler/Aydoğdu** tarafından, bu geçersizliğin mutlak defî olarak herkese karşı ileri sürülebilmesi gerektiği; burada senet metninden anlaşılabilen bir defî olmamakla birlikte, yasa gereği geçersizliğin ileri sürülebileceği bir durum olduğu savunulmuştur⁶⁶.

⁶⁴ **Öztañ**, s. 236; **Baumbach/Hefermehl**, Art.17, Anm.67 a; **Tekil**, s. 87; **Huber**, s. 100 vd.

⁶⁵ Doktrinde **Aslan** bu soruna değinerek, senedin emredici hükme aykırı olarak emre yazılı alınması halinde, kanun ile bu senetlerin geçersiz olduğunun belirtilmiş olmasının, üçüncü kişiler açısından önemli sonuçlar doğuracağını, bu durumda tüketicinin söz konusu senedin tüketici işlemi nedeniyle verildiğini kanıtlaması gerektiğini, bu hususun kanıtlanması halinde senet geçersiz olacağı için üçüncü kişilere de ileri sürülebileceğini belirtmiş; ancak bu düzenlemenin ticari hayattaki güvenlik ihtiyacını zedeleyici nitelikte olması nedeniyle kambiyo hukukuna aykırı olduğuna işaret etmiştir (s. 322).

⁶⁶ **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 180.

Kıymetli evrakın en önemli özelliklerinden biri, tedavül yeteneğine sahip olmasıdır. Kıymetli evrakı tanımlayan Türk Ticaret Kanunu'nun 557. maddesinde vurgulanmamakla birlikte, bu özellik kıymetli evrakın ekonomik işlevleri yönünden yanıtladıkları gereksinimin doğal sonucudur⁶⁷. Emre ve hamiline yazılı kıymetli evrak "kamu itimadına mazhar" olmuş senetlerdendir. Bu nedenle Alman Hukukunda, kambiyo senedi düzenleme yasağına ilişkin özel kanunlarla getirilen kuralların, kambiyo senedi düzenleme yeteneği ile bağlantıya sokulması yolundaki öneri haklı olarak, boşuna çaba şeklinde değerlendirilmiştir⁶⁸.

Kanımızca burada öngörülen geçersizlik, imza sahibinin ehliyetsizliği gibi herkese karşı ileri sürülebilen mutlak defî niteliğinde değildir. Aksi halde Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasındaki düzenleme, kambiyo senedi taahhüdünün temel işleminden soyut olması gerektiğini öngören yeknesak poliçe, bono ve çek kurallarının düzenlenmesine ilişkin Cenevre Anlaşmasına⁶⁹ da aykırı olacaktır⁷⁰. Türkiye bu anlaş-

⁶⁷ **Poroy/Tekinalp**, s. 20; **Gürbüz**, s. 14; **Doğanay**'a göre de, kıymetli evrakın ihdası ile güdülen en başlı gaye, senette teccüm eden hakkın devir ve tedavül kabiliyetini temin etmektir. Bu nedenle devri mümkün olmayan haklar kıymetli evraka konu oluşturmazlar (s. 1551).

Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Heyeti de, kredi araçlarının ticari ilişkileri kolaylaştırma amacını taşıdığını vurgulayarak, böyle bir yasağın ticari ilişkiler için değil, sadece satıcı ve tüketiciler arasındaki ilişkiler için geçerli olacağı hususunun tespitine önem verdiğini belirtmiştir (Stellungnahme zu dem Vorschlag für eine Richtlinie des Rates zur Angleichung der Rechts- und Verwaltungsvorschriften der Mitgliedstaaten über den Verbraucherkredit, ABl. Nr. C 113 vom 7.5.1980, s. 26).

⁶⁸ **Müller**, s. 1782.

⁶⁹ 1930 yılında yirmialtı, 1931 yılında otuz ülkenin iştiraki ile Cenevre'de toplanan konferanslarda önemli gelişmeler olmuş, üç hususta anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşmalardan biri de, Poliçe ve Bonolar Hakkında 7 Haziran 1930 tarihli Anlaşma'dır. Bu Anlaşma hükümleri gereğince, akit devletler mevzuatlarına Yeknesak Kanun Projesini ithal etmeyi kabulleniyorlardı. Sadece bazı hususlarda milli kanunların özel hükümler içermesine olanak tanınıyordu.

Cenevre'de 1931 yılında yapılan toplantıda ise, çeke ilişkin konular ele alınmış ve 1930 tarihli Anlaşma'ya paralel şekilde bu konu da düzenlenmiştir. Bu Anlaşmalar bazı formalitelerin yerine getirilmesinden sonra, 1 Ocak 1934 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye, bu Anlaşmaları TBMM'den geçirmek suretiyle kabul etmiş değildir. Ancak, bu konudaki hükümlerin İsviçre Borçlar Kanunu'ndan tercüme suretiyle alınmış olması, Anlaşmaları kabul eden devletlerinki ile ülkemiz mevzuatı arasında büyük ölçüde aynılık

maya taraf olmamakla birlikte, kanunkoyucu uluslararası yeknesak hukukla uyumlu kambiyo senedi kurallarının niteliğine önem vermiştir. Bu nedenle, kambiyo senedinin düzenlenmesine temel oluşturan hukuki ilişkiyi ilgilendiren sorunlara çözüm bulmak amacıyla yeknesak hukuktan ayrılmamak gerekir.

Gerçi Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında öngörülen geçersizliğin kamu yararı ile ilgili olduğu⁷¹, bu nedenle tüketicinin korunması esasına, işlemlerdeki emniyetin korunması ilkesine oranla öncelik tanınması gerektiği, dolayısıyla burada iyiniyetli üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilen mutlak defî niteliğinde hükümsüzlüğün söz konusu olduğu sonucuna da varılabilir. Ancak tüketicilerin, mal ve hizmet satanlar karşısında güçsüz olup, bilgi, deneyim ve ekonomik bakımdan satıcı ile yarışamayacak durumda olmaları nedeniyle korunmalarında kamu yararı olduğu kadar⁷², emre yazılı bir senede güvenerek, iyiniyetle kambiyo senedini iktisap edenlerin korunmasında da, "işlemlerdeki emniyetin korunması" ihtiyacı nedeniyle aynı derecede kamu yararı söz konusudur⁷³. Bu durumda,

doğmasına neden olmuştur (Bkz. **Özta**n, s. 366 vd.; **Karaya**lcın, s. 63 vd.; **Poroy/ Tekinalp**, s. 107, 108; **İmregün**, s. 34).

⁷⁰ **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.75; **Müller**, s. 1782; **Martis, Rüdiger**: Verbraucherschutz -Verbrauchercredit und Haustürwiderrufgesetz Systematische Darstellung- München 1998 s. 122; Bkz. 13 Mayıs 1930 tarihli "Genfer Wechselrechtskonferenz" ve 23 Şubat 1931 tarihli "Genfer Scheckrechtskonferenz"; ayrıca bkz. Begründung RegE, BT-Drucks.11/5462, s. 24 vd.; **Bülow**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.3

⁷¹ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, ön planda tüketicileri korumayı hedeflemekle birlikte, bu korumayı sağlarken, kamu yararı da göz ardı edilmemiştir. Nitekim Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 1. maddesinde, kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu önlemlerin alınmasından söz edilmiştir. (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un koruma amacı bakımından ayrıntılı olarak bkz. **Zevkililer/Aydoğdu**, s. 31 vd.)

⁷² Doktrinde **Aslan**, bu nedenle tüketici hukukunun klasik anlamda kamu hukuku-özel hukuk ayırımına girmeyeceğini, yeni gelişen bir üçüncü hukuk dalı olan sosyal hukukun bir dalı olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir (s. 60, 61).

⁷³ Ayrıca, tüketicinin korunabilmesi için onun hukuken korunabileceği zemini hazırlamak yeterli değildir. Bu nedenle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile tüketicinin eğitilmesine özel önem verilmiştir (TKHK m.1, m.20). Çünkü piyasa ekonomisinin olumlu sonuçlar verebilmesi biraz da tüketicinin seçimlerinde bilinçli davranabilmesine bağlıdır. Bu nedenle, tüketicileri, belirtilen bu konularda eğitmek ve bilinçlendirmek zorunludur. Bunu devlet eliyle gerçekleştirmeye çalışmak başlı başına yeterli değildir. Bir yandan bunu yaparken, öte yandan da tüketicilerin hızla örgütlenmesini sağlayacak girişimlerde de bulunmak gerekmektedir (Tüketici Hukuku, Ankara Barosu Başkanlığı Tüketici Haklarını Koruma ve Rekabet Hukuku Komisyonu, Ankara 2000, s. 112 vd.). **Zevkililer/Aydoğdu** da, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki bütün düzenlemelerin, başlı başına

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen yasağa aykırı olarak verilen emre yazılı senedi elinde bulunduran hamil, senedi düzgün bir ciro zinciri ile ve iyiniyetle elinde bulundurmaktaysa korunmalıdır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, sözleşme tarafları arasındaki eşitsizliklere karşı bireysel menfaatleri değil, toplumsal menfaatleri düzenlemektedir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un etkili olarak uygulanmasında kamu yararı söz konusudur. Bu nedenle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un daha etkili olarak uygulanabilmesi için, hükümlerin ihlali halinde özel hukukun yaptırımları yanında, idare ve ceza hukuku yaptırımlarından da yararlanılabilir. Kanun koyucunun düzenleyeceği kamu hukuku ile ilgili tedbirler, kanuna uyulması amacına hizmet eden, önleyici bir işleve sahip olacaktır⁷⁴. Böylece, kıymetli evrakın geçersizliği yerine, kıymetli evrak hukukundaki temel prensiplere dokunmadan, tüketici ile sözleşme yapan satıcıların Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen kıymetli evraka ilişkin kuralları ihlal etmeleri halinde caydırıcı cezalara maruz kalması daha makul bir çözüm olarak görünmektedir^{75,76}.

tüketicinin korunması sorununu çözümleneceğini düşünmenin yanlış olacağını vurgulayarak en etkin koruma yolunun, bizzat tüketicilerin, haklarına sahip çıkarak, kanunla tanınan haklar-dan yararlanmaları olduğunu, bunun için de her şeyden önce tüketicilerin aydınlatılması, bilinçlendirilmeleri, eğitim ve örgütlenmeleri konularına ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmiştir (s. 71). **Poroy** tarafından da, tüketicinin davranışları ve kullanabileceği haklar bakımından eğitilmesinin kurulacak koruma mekanizmasının başarısı için şart olduğu vurgulanmıştır, (**Poroy, Reha**: "Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bazı Özel Hukuk Sorunları", Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s. 550; aynı yönde, **Aslan**, s. 81 vd.); 23.2.1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 31. maddesi ve bu Kanun'un 6.3.2003 tarihli ve 4822 sayılı Kanun ile değişik 21. ve 29. maddelerine dayanılarak hazırlanan Tüketici Konseyi Yönetmeliği (RG., 1.8.2003, S. 25137) ile, tüketicinin sorunlarının, ihtiyaçlarının ve çıkarlarının korunmasına ilişkin gerekli tedbirleri araştırmak, sorunların evrensel tüketici hakları doğrultusunda çözülmesi için alınacak tedbirlerle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasına yönelik tedbirlere dair görüşleri, ilgili mercilerce öncelikle ele alınmak üzere iletmek amacıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde Tüketici Konseyi kurulmuştur (m.4).

⁷⁴ **Stauder, Bernd**: "Vom Abzahlungskauf zum Konsumentencredit", ZRP 1980, Heft 9, s. 222.

⁷⁵ İngiliz ve Avusturya Hukuku'nda da, kambiyo senedi yasağına rağmen, düzenlenen kambiyo senedinin geçerli olduğu, ancak tüketici kredisi verenin bu durumda ceza hukuku yaptırımlarına maruz kalacağı öngörülmüştür (Bkz. **Stauder**, s. 221).

⁷⁶ **Aslan** da, kıymetli evrak hukukuna aykırı düşmeyecek bir çözüm olarak, nama yazılı senet dışında başka bir senet alınması halinde tüketicinin zararlarının tazmin edilmesi yanında ciddi para cezaları ile bu davranışın caydırılmaya çalışılmasını önermiştir (s. 322).

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında öngörülen geçersizlik, senedin verilmesine yol açan temel borç ilişkisine ilişkin bir geçersizlik olarak mı değerlendirilecektir?

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile düzenlenen yasağın kapsamı kuşkusuz öncelikle, kambiyo senedine temel teşkil eden borçlar hukuku yükümlülüğü ile ilgilidir. Buna göre, kambiyo senedi vermenin dayandığı ve ifa veya teminata yönelik amacını somutlaştıran, kambiyo senedi verme anlaşmasının sebebini oluşturan ifa veya teminat amacı anlaşması geçersizdir⁷⁷. Diğer bir deyişle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki koşullara aykırı olarak, yani emre yazılı ve/veya tüm taksitler için tek bir kıymetli evrak ile tüketicinin taksitle satım sözleşmesinden doğan yükümlülüğünü yerine getirmesi veya böyle bir senedin teminat olarak verilmesi kararlaştırılırsa, taraflar emredici bir kanun hükmünü ihlal etmiş olacaklardır. Bu nedenle tarafların bu yöndeki irade açıklamaları Borçlar Kanunu'nun 19. ve 20. maddesi gereğince batıldır.

Burada incelenmesi gereken diğer bir husus, kambiyo senedi verme anlaşmasının sebebini oluşturan ifa veya teminat amacı anlaşmasının geçersizliğinin kambiyo senedi verme anlaşmasını da etkileyip etkilemeyeceğidir.⁷⁸ Tüketici, kambiyo senedini iradesi sakatlanmadan verdiği müddetçe, kambiyo taahhüdü yasağı kambiyo senedini veren tüketici ve kambiyo senedini alan taraf arasında akdedilen "kambiyo senedi verme anlaşması"nın geçersizliğine neden olmaz⁷⁹. Bu durumda, kıymetli evrakın her bir taksit için ayrı ayrı ve nama yazılı olarak düzenlenmesi koşullarına uymaksızın düzenlenmesi halinde de kambiyo senedi verme anlaşmasının geçerli olduğu kabul edilmelidir.

⁷⁷ Vortmann, s. 120; Baumbach/Hefermehl, Einl. WG, 76 a

⁷⁸ Türk Ticaret Kanunu'nun "Kıymetli evrakın devri" başlığını taşıyan 559. maddesine göre, alacaklı sıfatını iktisap edebilmek, lehdarın keşideci tarafından senet üzerinde tasarruf olanağının sahip kılınmasıyla mümkün hale gelir. Bunun için ise lehdarın keşideci veya senedi o anda elinde bulunduran tarafından Medeni Kanun'un 763. maddesi gereğince senedin maliki kılınması gerekir. Bu nedenle devir anlaşması sadece borçlar hukuku alanında neticeler meydana getiren bir akit değildir; aynı zamanda senet üzerinde gerçekleşen bir tasarruf muamelesidir.

⁷⁹ Reinicke, Dietrich/Tiedtke, Klaus: "Zweifelsfragen bei der Anwendung des Verbraucherkreditgesetzes", ZIP 4/92, s. 221; Martis, s. 118; Vortmann, s. 120.

5. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Aykırı Olarak Kambiyo Senedi Vermeye İlişkin Amaç Anlaşmasının Geçersizliğinin Taksitle Satım Sözleşmesine Etkisi

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki koşullara aykırı olarak, yani emre yazılı ve/veya tüm taksitler için tek bir kıymetli evrak ile tüketicinin taksitle satım sözleşmesinden doğan yükümlülüğünü yerine getirmesi veya böyle bir senedin teminat olarak verilmesi kararlaştırılırsa, taraflar emredici bir kanun hükmünü ihlal etmiş olacaklardır. Bu nedenle tarafların bu yöndeki irade açıklamaları Borçlar Kanunu'nun 19. ve 20. maddesi gereğince batıldır. Bundan sonra, bu anlaşmanın geçersizliğinin taksitle satım sözleşmesine olan etkisinin değerlendirilmesi gerekir. Diğer bir deyişle, taksitle satım sözleşmesinin tahvil⁸⁰ yoluyla ayakta tutulup tutulamayacağı veya Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin II. fıkrasına göre kısmi butlanın söz konusu olup olmayacağı hususu münferit duruma göre belirlenecektir⁸¹.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin II. fıkrasında taksitle satım sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması zorunluluğu öngörülmüş ve sözleşmede bulunması gereken asgari koşullar gösterilmiştir. Yazılı şekilde yapılması öngörülen sözleşmede bulunması gereken asgari koşullar arasında "ödeme planı" da gösterilmiştir (bend f)⁸²; ancak ödemenin şekline,

⁸⁰ Türk Borçlar Kanunu'nda tahvil olanağını tanıyan açık bir hüküm yoktur. Alman BGB § 140'da ise bu olanak açıkça tanınmıştır. Bu hükme göre, batıl bir hukuki işlem diğer bir hukuki işlemin koşullarını gerçekleştirmiş bulunuyorsa bu sonuncusu geçerlidir; yeter ki tarafların, bu işlemin geçerli olmasını isteyecek oldukları kabul edilsin. Böyle bir hükmün Türk Borçlar Kanunu'nda yer almış olmamasına rağmen, tahvil müessesesinin İsviçre-Türk Hukuku bakımından da kabul edilmesi gerektiği genellikle kabul edilmektedir. Bu konuda ayrıntılı olarak bkz. **Kaneti**, Selim: Hukuki İşlemlerin Çevrilmesi (Tahvili), İstanbul 1972, s. 77 vd.

⁸¹ Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin II. fıkrasının uygulanabilmesi için, butlan nedeninin işlemin sonuçlarından yalnız bazılarını etkilemesi gerekir. Bu özellik, geriye kalan bölümlerin başlıbaşına ayakta kalabilecek şekilde, işlemin sonuçları açısından birbirinden ayırd edilebilir noktalara bölünebilmesini gerekli kılar. Örneğin, taksitle satım sözleşmesinde, semenin taksitler halinde, her taksit için ayrı ayrı verilen emre yazılı kambiyo senetleri ile ödeneceği kararlaştırılmışsa, burada sözleşmenin kayıtlarından birinin kısmen butlanı söz konusudur. Bu durumda, semenin taksitler halinde ödeneceği yolunda anlaşma Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin II. fıkrası gereğince kural olarak, geçerli olacak, ancak bu taksitlerin emre yazılı kambiyo senetleri ile ödeneceği yolunda anlaşma geçersiz olacaktır.

⁸² **İnceoğlu**'na göre, bütün satım sözleşmeleri gibi, taksitle satım sözleşmeleri de tarafların borçlarının nelerden ibaret bulunduğunu ve bu borçların nasıl ödenmesi gerektiğini içerir. Taksitle satım sözleşmesi ve ödeme şekli sözleşmesi bir bütünün ayrılmaz parçalarıdır. Bu

yani nakit olarak veya nama yazılı senetle yapılacağına ilişkin bir koşula yer verilmemiştir. O halde, ödemenin kıymetli evrak ile yapılacağı hususundaki anlaşmanın yazılı sözleşmede yer alması zorunluluğu bulunmadığı gibi, bu yöndeki anlaşmanın Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasına aykırı olması halinde, Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin II. fıkrası nedeniyle kural olarak sadece bu husus batıl olacaktır. Çünkü ödeme biçiminin taraflar için tali bir öneme sahip olduğu ve neticede tüketicinin taksitle satım sözleşmesinden doğan borcunu, taksitlerin vadesi geldiğinde nakit olarak ödeyebilmesi şeklinde geçerli kaldığının benimsenmesi gerekecektir⁸³. Olağan durumda, taraflar için taksitle satım sözleşmenin icrası kıymetli evrak hukuku bakımından korunma talebinden daha önemlidir. Temel borç ilişkisinden doğan borcun yerine getirilmesi, diğer bir deyişle satıcının edimini ifa etmesi bunun için önemli bir belirtidir. Bu sonuca varılmasaydı, temel işlem Borçlar Kanunu'nun 19. ve 20. maddesi nedeniyle geçersiz olacak ve ifa edilen edimlerin iadesi söz konusu olacaktı⁸⁴. Bu nedenle satıcı, tüketicinin kambiyo senedi ile ödemeyi üstlenmeyecek olsaydı, satım sözleşmesini akdetmeyeceğini veya edimin yerine getirilmesini taksitlere bağlamayacağını, dolayısıyla Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin II. fıkrası gereğince sözleşmenin tamamıyla batıl olduğunu iddia edememelidir⁸⁵.

Kambiyo senedi verme sözleşmesi geçerli olduğuna göre, yasağa rağmen verilen kambiyo senedi hamili alacaklı hale getirir. Ancak ödemenin kambiyo senedi ile yapılacağına ilişkin tüketici ile satıcı arasındaki anlaşma geçersizdir ve tüketici tarafından şahsi def'i olarak ileri sürülebilir⁸⁶. Diğer bir deyişle tüketici, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a aykırı olarak aldığı kambiyo senedine dayanarak talepte bulunan satıcının bu talebine karşı, satım sözleşmesi nedeniyle borçlu olmasına rağmen kambiyo senedi ile ödemeye ilişkin anlaşmanın batıl olduğunu ileri sürebilir. Burada tüketicinin hakkını kötüye kullanmasından da söz edilemez. Çünkü Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrası, bu kanuna aykırı amaç anlaşmasına dayanarak kambiyo senedi verme için geçersizlik yaptırımını

sözleşmelerden birinin geçerli, diğerinin geçersiz olması düşünülemez (s. 12; aynı yönde **Aslan**, s. 317).

⁸³ **Bülow**, VerbrKrG § 10 Rdn.16; **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.76 a

⁸⁴ **Müller**, s. 1787

⁸⁵ **Reinicke/Tiedtke**, s. 222

⁸⁶ **Vortmann**, Jürgen: "Aktuelle Rechtsfragen zum Verbraucherkreditgesetz", Köln 1992, s. 119

öngörmüştür ve satıcıya kambiyo senetleri için söz konusu olan hak aramanın kolaylıklarından yararlanmak için hukuki dayanak sağlanmamalıdır⁸⁷.

6. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Aykırı Olarak Kambiyo Senedi Vermeye İlişkin Amaç Anlaşmasının Geçersizliğinin Üçüncü Kişilere İleri Sürülebileceği Haller

Tüketici tarafından satıcı ile aralarındaki, ödemenin kambiyo senedi ile yapılacağına ilişkin anlaşmanın batıl olduğu, iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemeyecektir. Ancak, hamilin, senedi iktisap ederken, bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde, tüketicinin ona karşı da şahsi defileri ileri sürmesi mümkündür (TTK m.599/I, 737/II)⁸⁸.

Şahsi defilerin senedi iktisap edene ileri sürülebilmesi için, sadece bilmek yeterli değildir; borçlunun zararına hareket etmek kasti aranmaktadır⁸⁹. Bu nedenle, tüketicinin senedi iktisap eden üçüncü kişiye ödeme anlaşmasının geçersizliğini ileri sürülebilmesi için, kendisinin zararına hareket kastının varlığını ispat etmesi gerekmektedir. Hamilin, durumu öğrenme hususunda herhangi bir araştırma yapmak yükümlülüğü yoktur; ağır ihmali dahi bu sonucu değiştirmez. Senedin devralındığı sırada, defî sebebinin varlığı bilinmekte olsa bile, borçlunun bu defî dermeyeran etmeyeceğine iyiniyetle inanan hamilin, zarar kastından bahsetmek olanaksızdır⁹⁰.

Senedi iktisap eden hamilin zarar kastının bulunduğunu tüketicinin ispat etmesi gerekir. Ancak bu esasın katı bir şekilde uygulanması borçlunun (tüketicinin) ispat olanağını hemen hemen tamamen ortadan kaldırır. Yargıtay da, bir kararında bu esasın katı bir şekilde uygulanmasının borçlunun ispat olanağını tamamen ortadan kaldıracağını, bu nedenle borçlu ile lehdar arasındaki şahsi ilişkiden doğan defilerin, hayatın olağan akışına göre iyiniyet iddiasında bulunamayacak olan (kötüniyetli olduğu varsayılacak olan) hamile

⁸⁷ **Bülöw**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.22

⁸⁸ Hamilin kötüniyetli olduğu iddiasının genel mahkemelerde menfi tespit davası şeklinde ileri sürülmesi ve bu mahkemeden takibin ertelenmesi hakkında karar alınması zorunludur (**Öztañ**, s. 243 dñn.301).

⁸⁹ Yargıtay'ın, hamile yönelik bu iddianın her türlü delille kanıtlanabileceği, bu arada tanık da dinlenebileceği yolundaki içtihadı kökleşmiştir (Örnek kararlar için bkz. **Yarg.11.HD. 17.10.1978 T. ve 4607 E., 4501 K., Doğanay**, s. 1664 dñn.266; **Yarg.11.HD. 25.4.1983 T., 2093 E., 2111 K.; Yarg. 11.HD. 27.3.1980 T., 1470 E., 1575 K., Gürbüz**, s. 496).

⁹⁰ **Öztañ**, s. 242.

karşı da ileri sürülebileceğini belirtmiştir⁹¹. Bu nedenle, borçlu senedi devraldığı sırada hamilin devredene karşı dermeyan olunabilecek şahsi defilerin varlığını bildiğini ispat ederse, maddenin uygulanması bakımından bu husus yeterli sayılmalıdır. Zira bir senedi iktisap eden kimse, bu senedi metninde yazılı olan hakları talep etmek amacıyla devralmaktadır; o halde kendisince bilinen bazı defilerin varlığına rağmen senedi devralırsa, bundan borçlunun zarar edeceğini bilmemesine olanak yoktur⁹².

Buna göre, satıcının tüketiciden aldığı kambiyo senedini bankaya iskonto ettirmesi halinde banka ve satıcı arasında ekonomik işbirliğinden hareket ederek, temel ilişkiden doğan geçersizliğin bankaya karşı da şahsi defî olarak ileri sürülebilmesi mümkün olmalıdır. Bankanın soyut olarak kambiyo senedi vermenin taksitle ödeme işlemlerinin yerine getirildiğini bilmesi nedeniyle, münferit taksitle ödeme işleminden doğan itirazlarını somut bilme koşulundan vazgeçilebilir. Hatta burada iskonto işlemi yapan banka, kambiyo senedini başka bir kredi kuruluşuna devrederse, bu kredi kuruluşu taksitle ödeme işlemlerini finanse etmekteyse ve bu kredi kuruluşu ile ilk banka, bu amaca uygun olarak işbirliği içinde ise, yine aynı durum söz konusudur. Bu koşulların varlığı halinde de, temel borç ilişkisinden doğan geçersizlik, şahsi

⁹¹ **Yarg.12.HD.24.5.1995, E.7328, K.7479, Uyar, C.I, s. 940**

Yargıtay, lehtarla hamil arasında yakın şahsi ilişkisi bulunması durumunda, hamilin bedelsizliği bilebilecek konumda olduğunu varsayarak, başkaca kanıt sunulmasına gerek görmemektedir. Lehtar ve hamil arasında, sürekli ve yakın nitelikte hukuki ilişki bulunması durumunda da sonuç aynıdır. Diğer bir deyişle, bu kişiler de bedelsizliği bilebilecek durumda kabul edilmektedir.

Örneğin, 1983 tarihli bir kararında Yargıtay, davalının, senet lehdarının kardeşi olması nedeniyle senedin ihdas nedenini bilebilecek durumda bulunmasına göre, TTK m.599 uyarınca, davacı keşidecinin senet lehdarına karşı haiz olduğu defileri, gerçek durumu bilmesi lazım gelen hamil davalıya karşı da ileri sürülebileceğinin kabulü gerekeceğine hükmetmiştir, (**Yarg.11. H.D. 4.4.1983 T., 1619 E., 1666 K., Gürbüz, s. 103**).

Yargıtay tarafından, lehtar ile hamil arasındaki eş, baba-oğul, kardeş, eşinin kardeşi, ticari işletmeyi birlikte işleten ortaklar, patron- işçi biçimindeki ilişkiler, ilgilinin "bedelsizliği bilebilecek durumda" kabulüne yeterli sayılmaktadır (Bu yöndeki kararlar için bkz. **Yarg.11.HD.14.9.1978, 3174 E., 3760 K.;Yarg.12.HD. 30.12.1975 T., 8905 E., 1476 K., Kaçak, s. 610, 611; Yarg.11.HD. 4.4.1983 T., ve 1619 E., 1666 K.; Yarg. 11.HD. 11.3.1982 T., 673 E., 1017 K.; Yarg.11. HD. 20.9.1982 T., 3687 E., 3575 K.; Yarg.11.HD. 20.10.1980 T., 3646 E., 4466 K.; Yarg. 11.HD. 7.10.1982 T., 4034 E., 3638 K.; Yarg.11.HD 21.4.1983 T., 1855 E., 2067 K., Gürbüz, s. 575, 576; Ertekin/Karataş, s. 612; Yarg. 11.HD. 4.3.1991 T., 57/1520; Yarg.11.HD., 4.12.1990, 7423 E., 7822 K., Kaçak, s. 594, 595 ;Yarg. 12.HD. 4.3.1997, E.1562, K.2349, Uyar, C.I, s. 935 vd.).**

⁹² **Öztañ, s. 242, 243.**

defi olarak kambiyo senedini devralan kredi kuruluşuna karşı da ileri sürülebilmelidir⁹³.

Taksitle satım yapan bazı işletmeler, factoring⁹⁴ yöntemiyle, bonoya bağlanmış alacaklarını vadesinden önce factoring şirketlerine satıp devretmektedirler. Bonoyu bu yolla devralan factoring şirketi bononun alt ilişkiden soyut olmasından da yararlanarak alacağı kolaylıkla tahsil edecektir. Açık ki, bu olasılıkta da tüketici korunmamaktadır. Zira tüketici, factoring şirketine borcu ödemekte ve külfetlerini göze aldığı takdirde haksız ödediği para nedeniyle satıcıya rücu edebilmek için gerekli hukuki yollara başvurmak zorunda kalmaktadır⁹⁵. Böyle bir durumda tüketici tarafından, ödemenin emre yazılı kıymetli evrak ile yapılacağı hususundaki anlaşmanın geçersiz olduğu hususunun şahsi defi olarak factor'e karşı ileri sürülebilmesi acaba mümkün olacak mıdır?

Gerçekten, factoring işleminde, alacağın varlığından sorumluluk müşterinin (satıcının) üzerinde kalmaya devam etmektedir. Bununla birlikte müşterinin (satıcının) kendi alıcısı (tüketici) ile olan ilişkisinde sattığı malın ayıplı olması durumunda, alıcı (tüketici) müşteriye(satıcı) karşı, sözleşmeden dönme veya semenin indirilmesi taleplerinde bulunabilmekte ve hatta bu tekeffül talebini müşterinin (satıcı) alacağını/alacaklarını temellük etmiş olan factore karşı da ileri sürebilmektedir⁹⁶. Ancak müşteri tarafından factore devredilen alacakların kamu itimadına mazhar olmuş emre yazılı bono gibi bir kıymetli evraka bağlanmış olması halinde, cironun şahsi defileri süzen bir devir işlemi olması nedeniyle emre yazılı bonoları devralan factore karşı,

⁹³ Müller, s. 1789, 1790; Martis, s. 123; Bülow, § 10 VerbrKrG, Rdnr.31; Poroy/Tekinalp de, taksitli satışta, satıcıya ileri sürülen defilerin, bu satışları finanse eden ve alıcıdan bu sebeple, taksitleri karşılayan bonolar almış bulunan bankaya da -burada kıymetli evraka özgü bir devir söz konusu olmadığından- ileri sürülebilmesi gerektiğini savunmaktadırlar (s. 81).

⁹⁴ Factoring, her türlü mal tesliminden veya işgörme ediminden doğan vadeli alacakların, factor adı verilen finansman kurumuna temlik yoluyla devredilmesi karşılığında, alacağın tahsili zamanından önce avans (peşin) olarak tahsili hizmeti (alacağın tahsil edilememesi riskine karşılık) ve finansman olanağından yararlanılmasına denir. Factoringte satıcı işletme, kredi satışları nedeniyle ortaya çıkan nakit ihtiyacını factoringin işlevlerinden olan finansman sağlamasıyla temin etmektedir. Satıcı bir factoring işletmesi ile çalıştığında, sattığı malın karşılığında müşterilerinden alacaklarını, factoring işletmesi ile yaptığı anlaşma çerçevesinde bu işletmeye devredecektir (Gezder, s. 77, 78; Kocaman, Arif B.: Factoring İşleminin Hukuki Niteliği, Ankara 1992, s. 37 vd.).

⁹⁵ Battal, s. 108.

⁹⁶ Kocaman, , s. 33, 34.

ödemenin kıymetli evrak ile yapılacağı hususundaki anlaşmanın geçersiz olduğu hususunun şahsi def'i olarak factor'e karşı ileri sürülmesi kural olarak mümkün değildir. Gerçi factoring işleminin başlangıcından itibaren müşteri factore borçlularının bir listesini sunmaktadır ve factor borçluların ödeme kabiliyetini dahi araştırarak durumdadır⁹⁷. Ancak müşteri ile factor arasında ekonomik işbirliği söz konusu olmadığı gibi, müşteri listeleri factor'un borcun sebebini öğrenmesi için yeterli değildir. Bu nedenle, factor'e karşı tüketicinin, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un VI/A maddesinin 3. fıkrasına aykırı olarak kambiyo senedi verdiği hususunu ileri sürebilmesi ancak, factor'un müşteri ile işbirliği içinde olduğunu ispat etmesine bağlıdır.

Emre yazılı kambiyo senedinin iyiniyetli üçüncü kişiye devredilmesi halinde, tüketici tarafından senedin iptali de istenebilir^{98,99}. Temelde sebepsiz zenginleşme kurallarıyla açıklanabilen bu tür iptal davaları zorunlu olarak İİK m.72'de düzenlenen menfi tespit davasına dayalıdır, dolayısıyla kambiyo hukukuna ilişkin bir dava türü değildir^{100,101}.

⁹⁷ **Kocaman**, s. 33 d.pn.48.

⁹⁸ **Bülöw**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.17.

⁹⁹ Kambiyo senetlerinin bedelsizliğe dayalı iptali davaları, kambiyo senetlerinin ziyaı nedeniyle iptali davalarından farklıdır. Yargıtay'ın bu yöndeki kararları kökleşmiştir. Örneğin 1.6.1977 tarihli bir kararında Yargıtay, bedelsiz senet borçlusu davalının ileride lehdarı tarafından yapılacak takip ve davayı karşılamak üzere senet iptali davası açmasının mümkün olduğunu, bu gibi hallerde iptalin, sadece dava edilen kişi yönünden etkili ve geçerli olduğuna hükmetmiştir (**Yarg. HGK. 1976/T- 2828 E., 1977/516 K.** Yarg. Kar. Der., Mayıs 1978, C.IV, S. 5, s. 682 vd.; **Yarg. 11.HD. 24.1.1983 T., 301 E., 220 K., Kaçak**, s. 338).

¹⁰⁰ İİK m.72, davanın hukuki sebebine ışık tutmaya yönelik değildir. Bu hükmün amacı borçlunun açacağı tespit davasının icra hukukundaki etkilerini düzenlemektir, bkz. **İnan**, Nurkut: Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara 1969, s. 131.

¹⁰¹ Kambiyo senedine dayalı olarak yapılan icra takibine itiraz etmeyen ya da itirazı İcra Mahkemesi tarafından reddedilen borçlu, ödediği senet bedelini borçlu olmadığını kanıtlamak koşulu ile geri alabilecektir. Menfi tespit davası sürerken tedbir kararı alınmamış ve para ödenmişse yasa hükmü gereği (İİK m.72/6), davaya istirdat davası olarak devam edilecektir. Bu davanın koşulları şunlardır:

- Geri verilmesi istenilen para icra takibi sırasında ödenmiş olmalıdır.
- Ödeme emrine itiraz edilmemesi ya da yapılan itirazın kaldırılması nedeniyle kesinleşen icra takibi dolayısıyla ve icra zoruyla ödeme yapılmış olmalıdır.
- Borçlu, maddi hukuk bakımından borçlu olmadığı bir parayı icra zoruyla ödemiş olmalıdır.

İİK m.72/7ye göre, doğrudan istirdat davası süresi borcun tamamen ödendiği tarihten itibaren bir yıldır.

B. MESAFELİ SÖZLEŞMELERDE KIYMETLİ EVRAKI İADE YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Bir iletişim aracı yardımıyla müzakereye girişen tarafların, fiziksel olarak karşı karşıya gelmeksizin kurdukları sözleşmelere mesafeli sözleşmeler denir¹⁰².

4822 sayılı Kanun ile değişik Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 9/A maddesinin son fıkrasına göre mesafeli sözleşmelerde, satıcı veya sağlayıcı cayma bildiriminin kendisine ulaştığı tarihten itibaren on gün içinde almış olduğu bedeli, kıymetli evrakı ve tüketiciyi bu hukuki işlemde dolayı borç altına sokan her türlü belgeyi iade etmek ve yirmi gün içerisinde de malı geri almakla yükümlüdür. Burada kıymetli evraka ilişkin bir yasak ya da geçersizlik hükmüne bağlanmamış, sadece tüketici tarafından sözleşmeden cayılmış olması halinde satıcı veya sağlayıcıya kıymetli evrakı iade yükümlülüğü getirilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 9/A maddesi'nin son fıkrasına göre, on gün içinde kıymetli evrakı iade yükümlülüğünden söz edebilmek için, mesafeli sözleşmeden tüketici tarafından cayılmış olması gerekir. Bu iade yükümlülüğüne uyulmaması halinde, satıcı veya sağlayıcı, kıymetli evrakın ciro edilmesi sebebiyle tüketicinin uğradığı zararı tazmin etmelidir (Bkz. TKHK m.10/VI). Tüketici, senetlerin iade edilmemiş olması nedeniyle ikinci kez ödemede bulunursa, bu nedenle uğradığı zararları sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre değil, açık bir kanuna aykırılık olduğu için haksız fiil hükümlerine göre talep edecektir.

Kıymetli evrakın iadesi, sadece kıymetli evrakın zilyetliğinin (Besitz) değil, tüketicinin kağıdı imha edebileceği şekilde senet üzerinde fiili hakimiyetinin sağlanması demektir. Tüketici iade talebini her zaman bağımsız olarak ileri sürebilir; yani satıcı tarafından kıymetli evraka dayalı olarak talepte bulunulması halinde itiraz şeklinde ileri sürülmesi şart değildir. Fakat tüketici, kambiyo senedinden kaynaklanmayan, temel ilişki nedeniyle Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 9/A maddesinin son fıkrasından kaynaklanan

¹⁰² Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 9/A maddesine göre, mesafeli sözleşmeler, yazılı, görsel, telefon ve elektronik ortamda veya diğer iletişim araçları kullanılarak ve tüketicilerle karşı karşıya gelmeksizin yapılan ve malın veya hizmetin tüketiciye anında veya sonradan teslimi veya ifası kararlaştırılan sözleşmelerdir (Bkz. Mesafeli Sözleşmeler Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, RG., 13.6.2003, S. 25137; ayrıca bkz. **Demir**, s. 223; **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 260 vd.; **Aslan**, s. 407 vd.).

iade talebinin koşulları için ispat yükünü taşır. Satıcı, mesafeli sözleşmeden doğan taleplerini veya bununla bağlantılı diğer taleplerini ileri sürmek suretiyle tüketicinin iade talebini sonuçsuz bırakamaz¹⁰³.

C. TÜKETİCİ KREDİSİ SÖZLEŞMELERİNDE KIYMETLİ EVRAK DÜZENLEME VE TEMİNAT VERME YASAĞI

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin I. fıkrasına göre tüketici kredisi, tüketicilerin bir mal veya hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıkları kredidir¹⁰⁴.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da hangi kredi türünün yasanın uygulama alanına girdiğini belirten bir düzenleme bulunmamaktadır¹⁰⁵; bununla birlikte, örneğin taksitle satımlar ve kredi kartı ile yapılan satım işlemleri ayrı hükümlerde düzenlendiğinden, bunların dolaylı olarak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesi anlamında tüketici kredisine girmediği sonucu çıkarılmaktadır¹⁰⁶. Ayrıca hükmün kapsamına, bağlı krediler de^{107,108} girmektedir.

¹⁰³ **Bülow**, VerbrKrG § 10 Rdn.18, 19.

¹⁰⁴ Alman (Eski) Tüketici Kredisi Kanunu'na göre, kredi sözleşmesi, krediyi veren ile tüketici arasında, ödünç, ödeme erteleme ya da farklı finansman kaynakları ile bir kredinin sağlanmasına veya sağlama garantisinin verilmesine dair bir sözleşmedir (§ 1 Abs.2 VerbrKrG).

¹⁰⁵ Alman Hukukunda, kısa süreli geri ödeme öngörülen kredi türleri, tüketici açısından tehlikesiz görülmüş ve tüketicinin korunması amacıyla kredi işlemlerinin düzenlenmesinden ayrı tutulmuştur. (Bkz. **Stauder, Bernd** : Vom Abzahlungskauf zum Konsumentencredit, ZRP 1980, Heft 9, s. 219).

¹⁰⁶ **Gezder**, s. 28.

¹⁰⁷ Bağlı kredi kavramı için bkz. aşa. dpn.108, 157.

¹⁰⁸ Uygulamada görülen tüketici kredisi türleri esas olarak, serbest(nakdi) ve bağlı tüketici kredileri şeklindedir. Serbest tüketici kredileri, doğrudan nakit olarak verilebileceği gibi, kredili mevduat hesabı açılıp bu hesap üzerinden kısa vadeli ve düşük tutarlı tüketim gereksinimlerinin karşılanması yoluna da başvurulabilir. Her iki türde de, kredi kullanıcısı tüketici yönünden her türlü özel tüketim gereksiniminin karşılanmasında bir mal ya da hizmet sınırlaması söz konusu değildir. Buna karşılık, krediyi alan tüketicinin kredi veren talimatına bağlı kalma ve bu krediyi ne şekilde kullandığı konusunda hesap vermekle yükümlü olduğu bağlı tüketici kredileri daha farklı türlerde karşımıza çıkar. Bu tür tüketici kredileri ise, ya tedarik kredisi (belirli bir malı satın alma ya da hizmeti edinme amacıyla kullanma zorunluluğu öngören kredi finansmanı) ya da satış finansmanı kredileri ve finanse edilmiş taksitle satımlar şeklinde gerçekleştirilmektedir (Bkz. **Stauder**, s. 219; **Demir**, s. 227; **Gezder**, s. 29 vd.; **Ozanoğlu**, s. 97 vd.; **Akıpek**, s. 180 vd.; **Zevkliler/**

4822 sayılı Kanun ile değişik Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasına göre, tüketici kredisi sözleşmelerinde kredi verenin ödemeleri kıymetli evraka bağlaması ya da krediyi kıymetli evrak kabul etmek suretiyle teminat altına alması yasaktır. Bu yasağa rağmen tüketiciden kıymetli evrak alınacak olursa, tüketici bu kıymetli evraki kredi verenden geri istemek hakkına sahiptir. Ayrıca kredi veren kıymetli evrakın ciro edilmesi sebebiyle tüketicinin uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Bu hükümde, kıymetli evrakın geçersizliğinden söz edilmemiş, sadece ödemelerin kıymetli evraka bağlanması ya da kıymetli evrak kabul edilmesi suretiyle teminat altına alınması yasak olduğu hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesindeki düzenlemeye göre daha isabetli bir düzenlemedir. Zira geçersizlik zaten iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülemeyecektir¹⁰⁹.

1. Kredi Verenin Alacağını Kıymetli Evraka Bağlama Yasağı ve Sonuçları

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasındaki düzenleme, tüketicinin sadece emre (veya hamiline) yazılı kıymetli evrak taahhüdünü değil, nama yazılı kıymetli evrak taahhüdünü de yasaklamaktadır¹¹⁰.

Tüketicinin kredi verenin kredi sözleşmesinden doğan talepleri için kıymetli evrak taahhüdüne girme yükümü Borçlar Kanununun 19. ve 20. maddesi gereğince batıldır. Bu yükümlülüğün butlanı aynı zamanda kambiyo senedi verme anlaşmasına temel oluşturan ve taraflar arasında kararlaştırılmış amacı da içerir (ifa veya teminat amacı)¹¹¹.

Kredi verenin alacağını kıymetli evraka bağlaması yasağı, kredi verenin tüketici karşısında kredi sözleşmesi ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun nedeniyle sahip olduğu bütün talepler ile ilgilidir. Karşı edim, vadesi gelmiş veya gelecek olan taksitler, kredi sözleşmesinden doğan faiz ve mas-

Aydoğdu, s. 283; **Aslan**, s. 355 vd.; Gayrinakdi-Nakdi Kredi ayırımı için ayrıca bkz. **Şener, Oruç** Hami: Satış Noktasından Elektronik Fon Transfer Sistemi (EFTPOS) ve Hukuki Niteliği, İstanbul 2000, s. 360 vd.; **Akıpek**, s. 10 vd.).

¹⁰⁹ Aynı yönde, **Aslan**, s. 361.

¹¹⁰ Bu yasağa aykırı davranan kredi veren, 100.000.000 liralık idari para cezasına çarptırılır (TKHK m.25/II).

¹¹¹ **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.76 a

raflar, sözleşmenin feshi nedeniyle ana paranın iadesi ve tazminat talepleri, icra takip ve dava masrafları gibi alacakların ödenmesinin teminatı amacıyla, bu taleplerin kıymetli evraka bağlanması da yasağın kapsamına dahildir. Diğer bir deyişle, bu talepler için de kıymetli evraka bağlama yasağı mevcuttur¹¹².

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da düzenlenen kredi verenin alacağını kıymetli evraka bağlaması yasağı, tüketiciye kendi iradesi ile dahi kıymetli evrak düzenlemesi olanağını vermemektedir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun bu konuda objektif bir sınır getirmektedir. Burada tüketicinin kıymetli evrak düzenlemesi tipik bir tehlike durumu olarak kabul edilmiş ve tüketiciye şahsi değerlendirme yetkisi bırakılmamıştır¹¹³. Bu nedenle, örneğin bono verme talebi tüketiciden gelmiş olsa da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki kıymetli evraka bağlama yasağı uygulanmalıdır¹¹⁴. Zira tüketici, kıymetli evrak verme ile ortaya çıkan tehlikeleri bilemeyeceği ya da doğru olarak değerlendiremeyeceği için, bu durumda da kanunkoyucunun onu korumak istediği bir yükümlülüğe girmektedir¹¹⁵.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, tüketicinin, kredi verenin kredi sözleşmesi akdettiği kredi alan olmasından hareket etmiştir. Kredi verenin alacağını kıymetli evraka bağlaması yasağı yalnız, tüketicinin poliçede keşide eden veya bonoda düzenleyen olması halinde değil, poliçeyi kabul eden, ciro eden veya aval veren olarak taahhüt altına girmesi halinde de geçerli olma-

¹¹² **Martis**, s. 121; ayrıca bkz. Begründung RegE, BT-Drucks.11/5462, s. 24 vd., **Bülow**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.3, 24.

¹¹³ **Müller**, s. 1784; **Bülow**'a göre ise, temerrüde düşme tehdidinde bulunan tüketicinin, kendiliğinden poliçe vererek edimin indirilmesini teklif etmesi ve kredi verenin kambiyo senedi yoluyla veya diğer suretle edimi yerine getirmesini tüketicinin takdirine bırakması düşünülebilir. Yazar'a göre, bu durumda tüketici poliçe yükümlülüğüne girme ile yükümlü kılınmamıştır; vadede edimini başka bir biçimde de yerine getirebilir. Fakat kredi veren, tüketicinin nakten ödemeyle veya diğer biçimde değil, sadece kambiyo senedi ile yerine getirilebileceği hususunda girişimde bulunursa, tüketici yükümlülük altına sokulmuştur ve bu durumda kambiyo senedi yasağı geçerlidir. Buna göre, tüketici için yükümlülük değil, sadece seçim hakkı mevcutsa, yasağın genişletilmesi uygun değildir. Çünkü poliçenin iyiniyetli üçüncü kişiye devredilmesi nedeniyle Art.17 WG gereğince defilerin kaybı pahasına da olsa, tüketici temerrütten kaçınmak suretiyle daha iyi korunmuştur (§ 10 VerbrKrG, Rdnr.13).

¹¹⁴ **Müller**, s. 1784; **Reinicke/Tiedtke**, s. 221.

¹¹⁵ **Reinicke/Tiedtke**, s. 221.

lıdır¹¹⁶. Zira poliçeyi kabul eden veya bonoyu düzenleyen için söz konusu olan tehlike, kambiyo senedini ciro eden tüketici için de söz konusu olacaktır¹¹⁷. Aynı nedenle, kredi verenin, meşru hamil olarak elinde bulundurduğu senetler için, kredi alan tüketiciden kendi lehine aval taahhüdü alması halinde de Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasında öngörülen yasak uygulanmalıdır. Zira Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un tüketiciyi korumak istediği asıl tehlike, tüketicinin kambiyo senedinde asli borçlu olması değil, kambiyo taahhüdü ile borçlanmasıdır. Bu nedenle, kanunkoyucunun kredi alanın aynı zamanda tüketici olmasını düşünerek takip ettiği koruma amaçları, kredi veren lehine aval veren¹¹⁸ olarak hareket eden tüketiciler için de geçerlidir. Burada kredi veren lehine aval veren tüketici de, aynı riziko ile karşı karşıyadır¹¹⁹. Kısaca belirtmek gerekirse, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un koruma alanı amaca göre yorumlanarak genişletilmeli ve aval taahhüdünü de içermelidir¹²⁰.

Bununla birlikte, kredi alan tüketici lehine 3. kişinin aval vermesi halinde, aval veren, taahhüt altına girdiği senet nama yazılı olsa dahi hamil ve asıl borçlu arasındaki temel ilişkiden doğan defileri ileri süremez. Diğer bir deyişle, aval biçim yönünden asıl borca bağlı ise de, maddi hukuk yönünden tümüyle bağımsızdır¹²¹. Bu nedenle, Tüketicinin Korunması Hakkında

¹¹⁶ **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.75 e; **Bülow**, VerbrKrG § 10 Rdnr.12; **Martis**, s. 121.

¹¹⁷ Bkz. **Bülow**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.25.

¹¹⁸ Aval, kambiyo senetlerinde ifadesini bulan bir alacak hakkının kısmen veya tamamen vadesinde ödeneceğini senet hamiline taahhüt eden ve bu senetlerdeki borçlulardan herhangi birinin yanında yer alan mücerret, şahsi bir teminattır. Aval ile temin edilen asıl borç şekil kaidelerine riayetsizlik hariç herhangi bir sebepten dolayı batıl olsa dahi avalin sıhhatine hanel gelmez, aval veren yine sorumludur. Avalin, borcun esas bakımından mücerret kabul edilmesi kambiyo senetlerine piyasada itibar ve güven sağlamaya yöneliktir. Bu senetler elden ele tedavül ettiğinden, senedi devralan her şahsın, senedin görünen şekline olan güveninin kötüye kullanılmaması, aksine korunması gerekir. Bu konuda bkz. **Domanıç**, Şerh, s. 214 vd.; **Öztañ**, s. 790 vd.; **Poroy/Tekinalp**, s. 169 vd.; **Gürbüz**, s. 346 vd.; **Ertekin/Karataş**, s. 503 vd.

¹¹⁹ **Müller**, s. 1785; **Bülow**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.25.

¹²⁰ **Müller**, s. 1786.

¹²¹ **Öztañ**, s. 793, 816, 817; **Poroy/Tekinalp**, s. 169; **Pulaşlı**, s. 88; **Tekil**, s. 138; **Karayalçın**, s. 226; **İmregün**, s. 79; **Gürbüz**, s. 347, 348; **Doğanay**, s. 1734; **Domanıç** ise, geçerli sayılması için, temin edilen borcun, esasen batıl olsa dahi, şeklen muteber olmasının yeterli olduğunu belirtmesine rağmen, avalin bağımsız nitelikte olmadığını, asıl borç olmadıkça aval vermenin de söz konusu olmayacağını belirtmiştir (Şerh, s. 215, 216).

Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasında öngörülen yasak, tüketici lehine aval veren üçüncü kişiyi kapsamaz.

Kredi verenin alacağını kıymetli evraka bağlama yasağının butlanı, kredi sözleşmesinin geçerliliğini etkilemez. Bu nedenle, kredi veren kredi sözleşmesinde kararlaştırılan bedeli talep edebilir¹²². Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasında öngörülen yasağa rağmen, kambiyo senedini veren tüketici ve kredi veren taraf arasında akdedilen "kambiyo senedi verme anlaşması" geçerlidir. Diğer bir deyişle, kambiyo senedini veren tüketici ve alan arasında akdedilen bu anlaşma batıl değildir. Bu nedenle kambiyo senedinin tedavül yeteneği zedelenmemektedir¹²³.

O halde, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrası ile düzenlenen yasağın kapsamı sadece kıymetli evrak alacağına temel teşkil eden ve borcu ifa ya da teminat amacıyla kıymetli evrak taahhüdüne girme anlaşması ile ilgilidir¹²⁴. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki yasağa rağmen, tüketicinin kredi sözleşmesinden doğan yükümlülüğünü yerine getirmesi için kıymetli evrak taahhüdü altına girmesi kararlaştırılırsa, taraflar emredici bir kanun hükmünü ihlal etmiş olacaklardır. Bu nedenle tarafların bu yöndeki irade açıklamaları Borçlar Kanunu'nun 19. ve 20. maddesi gereğince batıldır. Bundan sonra taksitle satım sözleşmesine ilişkin olarak belirtildiği gibi, tüketici kredisi sözleşmesinin tahvil¹²⁵ yoluyla ayakta tutulup tutulamayacağı veya Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin II. fıkrası gereğince, kısmi butlanın söz konusu olup olmayacağı münferit duruma göre belirlenir¹²⁶.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin I. fıkrasında tüketici kredisi sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması zorunluluğu öngörül-müş ve II. fıkrasında, sözleşmede bulunması gereken asgari koşullar gösteril-miştir. Ödeme planı, yazılı şekilde yapılması öngörülen sözleşmede bulun-ması gereken asgari koşullar arasında gösterilmiştir (bend d); ancak ödemenin şekline, yani nakit olarak veya kıymetli evrakla yapılacağına ilişkin bir koşula yer verilmemiştir. O halde ödeme biçimine ilişkin anlaşmanın yazılı sözleş-medede yer alması zorunluluğu bulunmadığı gibi, bu yöndeki anlaşmanın

¹²² **Martis**, s. 122.

¹²³ **Reinicke/Tiedtke**, s. 221; **Martis**, s. 1; **Bülow**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.17.

¹²⁴ **Vortmann**, s. 281.

¹²⁵ Bkz. yuk. dpn.80.

¹²⁶ Bkz. yuk. dpn.81.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasına aykırı olması halinde, Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin II. fıkrası nedeniyle kural olarak sadece bu husus batıl olacaktır. Ancak ödeme biçiminin taraflar için tali bir öneme sahip olduğu ve neticede tüketicinin kredi sözleşmesinden doğan borcunu, taksitlerin vadesi geldiğinde nakit olarak ödeyebilmesi şeklinde geçerli kaldığının benimsenmesi gerekecektir¹²⁷. Bu durumda tüketici kredi verenden her zaman senedin iadesini isteyebilir. Olağan durumda, taraflar için sözleşmenin icrasının kıymetli evrak hukuku bakımından korunma talebinden daha önemli olduğundan hareket edilmelidir. Temel ilişkiden doğan borcun yerine getirilmesi bunun için önemli bir belirtidir. Bu sonuca varılmasaydı, temel işlem Borçlar Kanunu'nun 19. ve 20. maddesi nedeniyle geçersiz olacak ve ifa edilen edimlerin iadesi söz konusu olacaktır¹²⁸. Bu nedenle kredi veren, tüketicinin kambiyo senedi ile ödemeyi üstlenmeyecek olsaydı, kredi sözleşmesini akdetmeyeceği, dolayısıyla Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin II. fıkrası gereğince sözleşmenin tamamıyla batıl olduğunu iddia edemez¹²⁹. Aksi halde, bu sonuç Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un tüketiciyi koruma amacı ile çelişecektir¹³⁰.

Belirtilen nedenle, tüketici, kredi veren karşısında kıymetli evrakı teminat olarak verme veya kıymetli evrak ile ödeme anlaşmasının butlanını şahsi def'i olarak ileri sürebilir. Kredi veren emre yazılı kıymetli evrakı iyiniyetli üçüncü kişiye devretmişse, bu hususun üçüncü kişiye ileri sürülmesi mümkün değildir. Meğer ki üçüncü kişi kıymetli evrakı bilerek borçlunun zararına iktisap etmiş olsun¹³¹. Emre yazılı kıymetli evrakın devri halinde de kredi veren ve üçüncü kişi arasında şahsi def'iyi engelleyen iyiniyetli iktisap için gerekli tedavül işleminin mevcut olmaması halinde, tüketici, Tüketicinin

¹²⁷ **Bülow**, VerbrKrG § 10 Rdn.16; **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.76 a

¹²⁸ **Müller**, s. 1787; Kredi sözleşmesinin butlanı halinde, tüketici de edimi iade etmek zorundadır. Oysa bu genellikle tüketicinin menfaatlerine uygun değildir. Sözleşmenin butlanına yol açan sebep genellikle, kanunun emredici hükmüne riayet etmeyen kredi verenin sorumluluk alanından kaynaklanır. Ayrıca tüketici genellikle, kendi yararı için getirilen hükme uyulmamasının butlana yol açacağını bilemez (**Stauder**, s. 221, 222).

¹²⁹ **Reinicke/Tiedtke**, s. 222; **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.76 a; **Bülow**, VerbrKrG § 10 Rdn.16; **Vortmann**, herhangi bir ayırım yapmaksızın, sadece çek veya poliçe ile teminat altına alma talebinin geçersiz olduğunu, kambiyo senedi ile ödeme yükümlülüğünün geçersizliğinin kredi sözleşmesinin geçerliliği etkilemeyeceğini belirtmiştir (s. 120).

¹³⁰ **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn. 76a

¹³¹ **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.76 c; **Martis**, s. 123.

Korunması Hakkında Kanundaki yasağı, senedi iktisap edene karşı ileri sürebilir¹³².

Hemen belirtelim ki, kıymetli evrakın büyük kısmı, miktar düşüklüğü, lehdarın çalışma sistemi ve benzeri sebeplerle hiç tedavüle çıkarılmamakta ve temel borç ilişkisinden doğan borç ifa edilince borçlusuna iade edilmektedir. Bu halde alt ilişkinin tarafları birbirleriyle muhatap olmaya devam ettiğine göre tüketici temel ilişkideki sakatlığı şahsi defî olarak ileri sürebilecektir¹³³. Tüketici tarafından, Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre kıymetli evrakın iadesi istenebilir¹³⁴. Bunun yanında, tüketicinin, kıymetli evrakı, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10 maddesinin VI. fıkrasından doğan iade talebi mevcuttur.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasına göre, tüketici kredisi sözleşmelerinde kredi verenin ödemeleri bir kıymetli evraka bağlaması yasağı yanında, krediyi kıymetli evrak kabul etmek suretiyle teminat altına alması da yasak olduğuna göre, bankalardan alınan krediye karşılık, tüketicinin hamil olarak elinde bulundurduğu emre yazılı poliçe ya da bonoyu rehin cirosu¹³⁵ (TTK m.559, MK m.956/II) ile bankaya devri de yasaktır¹³⁶. Bu durumda, temel borç ilişkisini oluşturan teminat verme anlaşması geçersiz olmasına rağmen, bankaya yapılan rehin cirosu¹³⁷ geçerli olduğu için, rehin cirosu ile senedi alan banka, senet borçlularına başvurabilecektir. Tüketici, bankadan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da

¹³² **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.76 b; WG Art.17, Rdn.83 a/b; **Martis**, s. 123; **Poroy/Tekinalp**, s. 81.

¹³³ Bu konuda bkz. **Battal**, s. 107.

¹³⁴ **Bülöw**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.17; İptal davaları için bkz. yuk. dñn. 99, 100, 101.

¹³⁵ Poliçeden doğan hakları rehnetmek amacıyla yapılan ciroya "rehin cirosu" denir (TTK m.601).

¹³⁶ Nama yazılı senetler ise, yazılı devir beyanı yapıp senedin zilyetliğinin rehin alana geçirilmesi suretiyle rehnedilir (MK m.956/II, TTK m.590/II).

¹³⁷ Çekte rehin cirosu yapılamaz. Zira çeklere uygulanacak poliçe hükümlerinin sayıldığı Türk Ticaret Kanunu'nun 730. maddesinde, rehin cirosuna ilişkin 601. maddeye atıfta bulunulmamıştır. Bunun sebebi, çekin bir ödeme vasıtası olmasıdır. Ancak çekin de gizli rehin cirosu ile rehni ve Medeni Kanun'un rehne ilişkin hükümlerinden yararlanılarak rehnedilmesi mümkündür (Bkz. **Öztan**, s. 1147, 1148; **Pulaşlı**, s. 150, 151; **Kınacıoğlu**, s. 281; **Poroy/Tekinalp**, s. 259; **İmregün**, s. 130; **Kubilay**, Huriye: "Kambiyo Senetlerinin Rehni", Kudret Ayiter'e Armağan, Ankara 1988, s. 501; **Sirmen**, Lale: Alacak Rehni, Ankara 1990, s. 64).

öngörülen yasak nedeniyle senedin iadesini isteyebilir¹³⁸. Senedi rehin cirosu ile alan bankanın, bu senedi rehin veya temlik cirosu ile devri mümkün değildir (TTK m.601/I, c.2). Çünkü senedi açık rehin cirosu ile elinde bulunduran banka, senedin mülkiyetini devretmek hakkına sahip değildir; bu nedenle senedin iyiniyetle iktisabı olanaksızdır. Kredi veren bankanın senedi ciro etmesi halinde, tüketici, ciro edilenden de senedin iadesini isteyebilir¹³⁹.

Senedin rehni gösteren bir şerhle rehin alana verilmesi, diğer bir deyişle, aleni rehin cirosu dışında, senedin rehin amacıyla, fakat temlik cirosuyla verilmesi biçiminde gizli rehin cirosu ile devri de mümkündür. Bu durumda, senedi alan hamilin durumu, maddi hukuk açısından, aleni rehin cirosundaki gibi olmakla birlikte, burada ciro edilen, dış görünüş itibarıyla poliçenin maliki durumunda olduğundan senedi yeni bir temlik cirosuyla devredebilecektir. Bu nedenle, bu senedi ciro edilenden iyiniyetle devralan kişi, malik olur¹⁴⁰ (TTK m.598/II, m.690). Burada, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasındaki yasak nedeniyle, senedin teminat olarak devrine ilişkin anlaşma geçersizdir. Ancak bu anlaşmanın geçersizliği, senedi bankadan devralan iyiniyetli hamile ileri sürülemez.

Bankalar, müşterileriyle yaptıkları genel kredi sözleşmelerine, müşterilerine ait olup da, herhangi bir yolla zilyetliklerine giren senetler üzerinde, o müşterilerine karşı sahip oldukları talep haklarının teminatı olarak rehin hakkı iktisap edeceklerine dair kayıtlar koymaktadırlar. Burada emre yazılı senede bağlanmış alacağın, yazılı bir rehin sözleşmesi düzenlenerek Medeni Kanun'un 955. maddesinin I. fıkrasına göre rehnedilmesi söz konusudur. Bu hükme dayanarak, senet üzerinde rehin tesisi amacına yönelik sözleşme ile birlikte, kambiyo senedinin ciro edilmeksizin verilmesi suretiyle Medeni Hukuk esaslarına göre bir rehin tesisi mümkündür; bu yolla kurulan rehinler

¹³⁸ Müller, s. 1787; Domaniç'e göre, merhun senette ifade edilen alacağın mevcut olmadığının tesbiti de, rehin cirosunun hükümsüzlüğüne neden olur. Ancak bu durumun rehin cirosunu hükümsüz ve neticesiz kılması için sadece merhun senet borçlusunun borçtan sorumlu olmaması yetmeyip, imzaların istiklali prensibi gereğince, aradaki cirantaların da sorumluluktan kurtulmuş olmaları lazımdır. Esas merhun senet borçlusunun sorumlu olmasına rağmen, aradaki cirantaları imzaları geçerli ise, rehin cirosu sona ermez; sadece bu imza sahiplerine müracaat edilebilir, Rehin Cirosu, s. 540

¹³⁹ Öztan, s. 630; Kınacıoğlu, s. 152; Kubilay, s. 508; Baumbach/Hefermehl, WG Art.19, Rdn.10.

¹⁴⁰ Öztan, s. 632; Kınacıoğlu, s. 153; Sirmen, s. 65; Domaniç, Hayri: Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu, Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'e Armağan, Ankara 1964, s. 522, 523; Ertekin/Karataş, s. 372.

kıymetli evrak hükümlerine değil, medeni hukuk hükümlerine tabidir. (MK m.954, 955)¹⁴¹. Ancak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasındaki teminat yasağı nedeniyle, senet üzerinde, Medeni Hukuk esasları dahilinde rehin tesisi mümkün değildir; rehin tesisi amacına yönelik sözleşme batıldır.

Tüketici, geri ödeme yükümlülüğünün vadesi gelmeden önce çek verir veya vadede ya da vadeden sonra verilen çeki ileri tarihli olarak düzenlerse, çekin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a aykırı şekilde kredi aracı olarak alınması söz konusudur¹⁴². Her iki durumda da tüketici, kredi sözleşmesinden doğan borcunun geri ödenmesi için kararlaştırılan vadeden yararlanamamak tehlikesine maruz kalır¹⁴³. Zira çek görüldüğünde ödenir (TTK m.707); Türk Ticaret Kanunu'nun 615. maddesi çeklere uygulanmaz. Bununla birlikte, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10 maddesinin VI. fıkrasındaki yasak, çekin ödeme aracı olarak kullanılmasını da yasaklamaktadır¹⁴⁴.

2. Yasağa Rağmen Verilen Kıymetli Evrakı İade ve Kıymetli Evrakın Ciro Edilmesi Sebebiyle Zararın Tazminini Talep Hakkı

Emre yazılı kıymetli evraka dayalı talep hakkına maruz kalan tüketicinin, kıymetli evrakın iyiniyetli üçüncü kişiye ciro ile devri nedeniyle şahsi defilerini ileri sürememesi, rücu taleplerinin hiç veya oldukça zor yerine getirilebilir olması engellenmelidir. Bu nedenle Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrası gereğince tüketici, her zaman kredi verenden, yasağa rağmen verilen kıymetli evrakın iadesini talep edebilir. İade yükümlülüğünde kullanım yasağı mevcuttur. Burada iade talebi kredi sözleşmesinden değil, kanundan kaynaklanmaktadır¹⁴⁵.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasının doğrudan doğruya sonucu, kredi veren kıymetli evrakı elinde tuttuğu müddetçe tüketicinin onu isteme hakkına sahip olmasıdır. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre tüketici kredi verenden her zaman yasağa

¹⁴¹ Öztan, s. 624; Sirmen, s. 67.

¹⁴² Bülow, § 10 VerbrKrG, Rdnr.15; Baumbach/Hefermehl, Einl. ScheckG Rdn.28 a, 28 c; Martis, s. 122.

¹⁴³ Martis, s. 122.

¹⁴⁴ Bununla birlikte, Alman BGB § 496, tüketici kredilerinde çekin ödeme aracı olarak kullanılmasını yasaklamayıp, çek için sadece teminat yasağı öngörmüştür.

¹⁴⁵ Benzer olarak bkz. Reinicke/Tiedtke, s. 222.

aykırı olarak verdiği kıymetli evrakın iadesini talep edebilir. Bu talebe karşı, sözleşmeden dönme halinde dahi dönme nedeniyle doğan alacaklar için kredi verenin Medeni Kanun'un 2. maddesine dayanarak senedi iadede kaçınması engellenmiştir¹⁴⁶.

Taraflar yasağa aykırı olarak verilen kıymetli evrakın kredi verenin başka taleplerinin korunması için geçerli olması gerektiğini de kararlaştıramazlar. Aksi halde bu Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'dan doğan iade yükümlülüğünün koruma amacı ile çelişecektir¹⁴⁷.

Yukarıda da belirtildiği gibi, iade, sadece zilyetliğin değil, tüketicinin kağıdı imha edebileceği şekilde senet üzerinde fiili hakimiyetin sağlanması, yani senedin tüketiciye teslim edilmesi demektir¹⁴⁸. İade talebini tüketici her zaman bağımsız olarak da ileri sürebilir. Yani kredi veren tarafından kıymetli evraka dayalı olarak talepte bulunulması halinde defî şeklinde ileri sürülmesi şart değildir. Tüketici bu talebi kıymetli evrakın vadesi gelmeden önce de ileri sürebilir. Fakat tüketici, kıymetli evraktan anlaşılmayan iade talebi için ispat yükünü taşır. Buna karşı kredi veren tüketicinin iade talebini kredi sözleşmesinden doğan taleplerini ileri sürmek suretiyle sonuçsuz bırakamaz¹⁴⁹.

Kredi veren, tüketiciye karşı kıymetli evraka dayanarak icra takibine girişirse, tüketici iade talebini kredi verene defî olarak ileri sürebilir. Kredi veren emre yazılı kıymetli evrakı devretmişse, tüketici senedi iktisap edene karşı haklarını sadece kıymetli evrak hukukunun izin verdiği ölçüde ileri sürebilir. Buna göre, kıymetli evrak yasağına aykırılık, emre yazılı senedi iyiniyetli iktisap edenler karşısında şahsi bir defî oluşturur. Diğer bir deyişle, tüketici, hamilin bilerek zararına hareket ettiğini ispatlamadığı takdirde, hamile iade talebini ileri süremez. Ancak iade talebinin hamile karşı ileri sürülebilmesi için, hamilin kıymetli evrakın yasağına aykırı olarak verildiğini ve bu nedenle kredi veren karşısında tüketicinin ödemedi kaçınma hakkının olduğunu bilmesi yeterli sayılmalıdır¹⁵⁰. Zira senedi iktisap eden kimse, bu senedi metninde yazılı olan hakları talep etmek amacıyla devralmaktadır; o

¹⁴⁶ Bkz. **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.76 b; **Martis**, s. 124 ; **Vortmann**, s. 120.

¹⁴⁷ **Baumbach/Hefermehl**, Einl. WG Rdn.76 b; **Martis**, s. 124 ; **Müller** ise aksi görüştedir, s. 1788.

¹⁴⁸ **Bülow**, VerbrKrG § 10 Rdn.18.

¹⁴⁹ **Bülow**, VerbrKrG § 10 Rdn.19.

¹⁵⁰ **Müller**, s. 1786.

halde kendisince bilinen bazı hususların varlığına rağmen senedi devralırsa, bundan borçlunun zarar edeceğini bilmemesine olanak yoktur¹⁵¹.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki yasağa aykırı olarak çek keşide eden tüketici, ibraz süresi geçtikten sonra, çekten caymak suretiyle, muhatap bankayı, çeki ödemekten menedebilir; bu suretle, muhataba verilen ödeme yetkisi geri alınmış olmaktadır.¹⁵²

Emre yazılı kıymetli evrakı ciro ile devralan hamilin iyiniyetli olması halinde, tüketicinin kredi verene karşı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'dan doğan bir tazminat talebi mevcuttur. Diğer bir deyişle, tüketicinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki yasağa aykırı olarak verdiği kambiyo senedinin iyiniyetli üçüncü kişiye ciro edilmesi nedeniyle doğan zararını, kredi veren gidermekle yükümlüdür¹⁵³. Bu düzenleme, kıymetli evrak verme sözleşmesinin geçerli olması ve kıymetli evrakın devredilebilir olmasından doğan tutarlı bir sonucu gösterir; tüketici menfaatleri ile kambiyo senedinin tedavül yeteneğinin korunmasına ilişkin menfaatler arasında uzlaşmayı ifade eder¹⁵⁴.

Tüketicinin bu nedenle uğradığı zararları talep etmesi sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre değil, açık bir kanuna aykırılık olduğu için haksız fiil hükümlerine göre olacaktır.

Tüketici ve kredi veren arasındaki tazminat davasında, zararın kapsamı, tüketiciden kıymetli evrak nedeniyle değil, temel borç ilişkisini oluşturan kredi sözleşmesi nedeniyle talepte bulunulsa, kıymetli evraktan doğan edimi hangi kapsamda reddedebileceğine göre tespit edilmelidir. Buna göre, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin IV. fıkrası

¹⁵¹ Öztan, s. 242, 243.

¹⁵² Bkz. Öztan, s. 1328 dñn.4.

¹⁵³ Baumbach/Hefermehl, Einl. WG Rdn.76 d; Bülow, § 10 VerbrKrG, Rdnr.20.

¹⁵⁴ Müller, s. 1786.

gereğince tüketicinin indirim talep etme hakkı varsa¹⁵⁵, kredi verenden bu yükseklikte tazminat alabilir¹⁵⁶.

Tüketicinin örneğin, bağlı kredi¹⁵⁷ ile aldığı malın teslim edilmemesi nedeniyle edimi yerine getirmesi gerekmemesine rağmen, kıymetli evrak alacağını ödemek zorunda kalmışsa, kredi verenden bu miktarda tazminat talep edebilir¹⁵⁸. Tazminat talebinin dayanak noktası teminat altına alınan

¹⁵⁵ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin IV. fıkrasına göre, tüketici, kredi verene borçlandığı toplam miktarı önceden ödeyebileceği gibi aynı zamanda vadesi gelmemiş bir ya da birden çok taksit ödemesinde de bulunabilir. Her iki durumda da kredi veren, ödenen miktara göre gerekli faiz ve komisyon indirimi yapmakla yükümlüdür. Bakanlık ödenen miktara göre gerekli faiz ve komisyon indiriminin ne oranda yapılacağını usul ve esaslarını belirler.

¹⁵⁶ **Bülöw**, VerbrKrG § 10 Rdn.20.

¹⁵⁷ Bazı tüketici kredilerinin, sadece belli bir kişiden satın alınacak mal veya tedarik edilecek hizmet karşılığında verilmesi söz konusudur. Bu tür kredilere bağlı kredi denir. Bağlı kredide, kredi veren, kredilendireceği mal ve hizmeti temin eden kişiyle önceden bir sözleşme ilişkisine girerek, sadece bu kişinin müşterilerine kredi vermeyi kabul eder. Bağlı kredilerde, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun yürürlüğe girmeden önce, kredinin kredi veren tarafından doğrudan satıcıya ödenecek olması nedeniyle, satıcının, sonradan kendi edimini hiç ifa etmemesi ya da eksik, ayıplı şekilde ifa etmesi halinde kredi alan (alıcı), semeni ödememe veya eksik ödeme gibi imkanları kullanamamakta, satımdan hukuken bağımsız nitelik arz eden ödünç sözleşmesi çerçevesinde de bu haklarını, kredi verene karşı ileri sürememekteydi (Bkz. **Arkan**, s. 41; **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 291; **Ozanoğlu**, s. 111; ayrıca bkz. **Ulusan**, M. İlhan: "4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un (TKHK) 10. maddesinin Dördüncü (Son) Fıkrasında Yer Alan Banka ve Finans Kurumlarının Tüketicilere Karşı Mütteselsil Sorumluluğu Üzerine Bazı Tespit ve Düşünceler", Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan, Ankara 2000, s. 95 vd.).

¹⁵⁸ Bu nedenle Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10 maddesinin V. fıkrasında, kredi verenin, tüketici kredisini, belirli marka bir mal veya hizmet satın alınması ya da belirli bir satıcı veya sağlayıcı ile yapılacak satım sözleşmesi şartı ile vermesi durumunda satılan malın veya hizmetin hiç ya da zamanında teslim veya ifa edilmemesi halinde kredi verenin tüketiciye karşı satıcı veya sağlayıcı ile birlikte sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır (Bkz. **Ozanoğlu**, s. 130; **Arkan**, s. 41; **Akipek**, s. 292; **Gezder**, s. 180; **Aslan**, s. 357).

Ayrıca Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin III. fıkrasına göre, imalatçı, üretici, satıcı, bayi acente, ithalatçı ve 10. maddenin V. fıkrasına göre kredi veren ayıplı maldan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından dolayı mütteselsilen sorumludurlar. Satılan malın ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Bu itibarla, bağlı kredide tüketicinin, kredi veren bankaya kambiyo senedi vermişse, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki yasak yanında satım sözleşmesinden kaynaklanan şahsi defilerini de, kambiyo senedine dayanarak talepte bulunan bankaya karşı ileri sürebileceği kabul edilmelidir, bkz. **Bülöw**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.32.

temel alacaktır. Bu nedenle zarar kalemi olarak, tüketicinin temel alacak miktarını aşan şekilde kambiyo senedi sahibine ödediği bütün miktar dikkate alınır. Kambiyo senedine yazılan faiz oranı, protesto ve ihbar masrafları da hesaba katılmalıdır(TTK m.637, 638, 690/I, 722, 730/I bend 13). Tüketici bu nedenle dava açmak zorunda kaldığı için, dava masrafları da düşünülebilir¹⁵⁹.

Bununla birlikte, şahsi definin ileri sürülmesini önleyen iyiniyetli iktisap söz konusu değilse veya senet nama yazılı ise ve senedi iktisap edenin ödeme gücü var ise, tüketicinin zararı söz konusu değildir¹⁶⁰.

V. TEMEL BORÇ İLİŞKİSİNİN, TÜKETİCİNİN KAMBIYO SENEDİNDE KAYNAKLANAN BORCUNA ETKİSİ

A. KAMBIYO TAAHHÜDÜNÜN TEMEL BORÇ İLİŞKİSİNDE SOYUTLUĞU

Kambiyo senedi düzenlenmesi nedeniyle ortaya çıkan ilişki “kambiyo ilişkisi” adıyla anılmaktadır. Kambiyo senedi vermek suretiyle borç altına giren tüketici kambiyo taahhüdünde bulunmuş olur. Kambiyo ilişkisinin altında, esas itibarıyla temel borç ilişkisi vardır. Bir kambiyo senedi düzenleyip veren veya elindeki kambiyo senedini devreden ve bu senedi alan herkes, bütün bu hukuki işlemlerin yapılmasına temel teşkil eden bir amaca ulaşmak istemektedir. Senedi alan şahsın, bu senede sahip olup olmayacağı, diğer bir deyişle senette mündemiç hakkı iktisap edip etmeyeceği bu amaca bakılarak belirlenir. Senet bu amaç bakımından ifa amacıyla, yani mevcut bir borcu ifa için veya mevcut borcun yerine kaim olmak üzere verilmiş olabilir¹⁶¹. Senedin teminat amacıyla veya kredi sağlamak gibi başka bir maksatla

¹⁵⁹ Müller, s. 1786; Bülow, § 10 VerbrKrG, Rdnr.20.

¹⁶⁰ Martis, s. 125.

¹⁶¹ Borçlar Kanunu'nun 114. maddesinin II. fıkrasına göre, mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunmak tecdid tazammun etmez. Diğer bir deyişle mevcut bir borcun ödenmesi için bir kambiyo senedi düzenlenerek alacaklıya verildiği takdirde, eski borç “asıl borç münasebeti” olarak varlığını korumakta, devam etmekte, ancak ikinci bir borç münasebeti doğmaktadır. Böylece kambiyo senedi düzenlenmesi ile aynı hak ve edimi için iki ayrı talep hakkı elde etmiş olur. Ancak tek bir edimin yerine getirilmesi için bu iki ayrı olanağa sahip alacaklının bunları aynı zamanda kullanması mümkün olmayıp ayrı ayrı ve sıra gözeterek kullanması gerekir. Alacaklı ya kambiyo senedine veya temel borç ilişkisine dayanarak talepte bulunabilir. Kambiyo senedinin ödenmesi ile adi alacak da düşer (Bkz. **Domaniç**, Şerh, s. 86 vd.; aynı yönde, **Tekil**, s. 83 vd.; **Karayalçın**, s. 57; **İmregün**, s. 35; **Kınacıoğlu**, s. 93).

Tecdidin meydana gelmemesi, kambiyo taahhüdünün ödeme amacıyla yapılmış olmasına bağlıdır. Buna karşılık, kambiyo taahhüdü ödeme için değil de, ifa yerine kaim olmak

verilmesi de mümkündür. Bütün bu durumlarda, kambiyo senedinden kaynaklanan talebin geçerliliği, temel ilişkiden kaynaklanan temel alacağın ve bununla ilgili olarak taraflar arasındaki amaç anlaşmasının geçerliliğinden tamamen bağımsızdır. Diğer bir deyişle, kambiyo senedinden doğan alacak ile temel borç ilişkisinden doğan alacak birbirinden bağımsızdır¹⁶². Kambiyo senedinden, senedin düzenlenmesine sebep olan temel borç ilişkisinin senetten anlaşılmasına olanak yoktur¹⁶³. Kanımızca, borçlu tüketicinin satıcıya verdiği senet üzerine "tüketici senedi" yazması temel borç ilişkisini gösteren bir kayıt niteliğinde olduğu için, bu kaydın senet üzerine konulması kambiyo

üzere yüklenilmişse, borç tecdit edilmiş olur. Bu durumda, eski borç ortadan kalkar, yerini yeni bir borç ilişkisi alır. Mevcut bir borcu ödemek için kambiyo senedi verildiğinde, ifanın amaçlandığı farz edilir. (Taksitli satımlarda, alıcının münferit taksitler için verdiği kambiyo senetlerinin, ifa yerine geçmek üzere değil, teminat olarak teslim edildiklerinin kabul edileceği yönünde bkz. **Özta**n, s. 378, 379, 380).

¹⁶² **Hagemeister**, Hans-Otto: Leistungsverweigerungsrechte des ersten Nehmers gegenüber Wechsel- und Scheckforderungen? ZIP 12/83, s. 1427; **Poroy/Tekinalp**, soyutluk kavramının esas itibarıyla iki anlama geldiğini, birinci anlamı ile soyutluğun, kıymetli evrak niteliği taşıyan bir senette mündemiç olan hakkın temel ilişkiden bağımsızlığını ifade ettiğini, ikinci olarak, soyutluğun kıymetli evrakta mündemiç olan hakkın hiçbir dogmatik kategoriye ait olmadığını belirtmişlerdir (s. 25, 26); **Pulaşlı**'ya göre, kıymetli evraktaki soyutluk ilkesi, senet borçlusunun, bu hak kendisinden talep edildiğinde, bu talebe karşı, kıymetli evrak yoluyla borçlanmasındaki sakatlığı ileri sürememesine denir, (s. 15). **Tekil** de kıymetli evrakın soyutluk açısından medeni hukuk kurallarını aşan niteliğe sahip olduğunu, bu niteliğin emre ve hamiline yazılı kıymetli evrakın iyiniyetli üçüncü kişilere devrinde görüleceğini belirtmiştir (s. 15, 16).

¹⁶³ Bu nedenle, temel borç ilişkisini gösteren kayıtların bu tip kıymetli evraka konulması caiz değildir. Temel borç ilişkisini gösteren kayıtlardan bazıları kambiyo senedini geçersiz hale getirir. Örneğin bonoda ödeme vaaadinin şarta bağlanması kaydı böyledir. "Bedel kaydı" gibi bazı kayıtların ise kambiyo senetleri hukuku yönünden önemi yoktur. Sadece temel ilişkinin tarafları arasındaki bu ilişki yönünden önem arz eder ve ispat konusunda önem taşır (HUMK m.290). Bu tip kayıtlar şahsi defî sebeplerinin varlığının ispatını kolaylaştırır; senedin soyutluğunu etkilemez (**Özta**n, s. 1003).

Yargıtay, örneğin 17.1.2002 tarihli kararında, bononun hangi ilişkinin teminatı olduğu bonoda açıklanmadığı gibi, karşılıklı edimleri içeren bir münasebet nedeni ile verildiği hususu başkaca bir yazılı belge ile kanıtlanmış olmadığı için, bonoda "teminat senedidir" ibaresinin bulunmasının onun kambiyo senedi niteliğini ve bu senetlere mahsus yol ile takibe dayanak yapılmasını engellemeyeceğine karar vermiştir (Yarg. 12.HD., 2001/22030 E., 2002/473 K., (www.kazanci.com.tr); Kambiyo senedi üzerinde, sadece "bedelin teminatı" olduğu hususunun yazılı oluşunun, senedin kambiyo senedi niteliğini etkilemeyeceği yönündeki diğer kararlar için bkz. Yarg. 12. HD. 28.4.1986 T., 10884 E., 4940 K., Kaçak, s. 72; Yarg.12.HD. 27.3.2000 T., 4031 E., 4561 K., Kaçak, s. 627; Yarg. 12.HD., 18.5.1999 T., 5989 E., 6542 K., Kaçak, s. 633; bu yöndeki kararlar için ayrıca bkz. Uyar, s. 211 vd.).

senedinin soyutluğunu zedeler; bu nedenle kambiyo senedi bu niteliğini kaybeder.

Tanzim eden ve lehdar arasındaki doğrudan ilişkilerin düzenlenmesi kambiyo senetleri hukukunun amacı dışında kalır. Kambiyo senetleri hukukunun amacı, sadece kambiyo senetlerinin tedavül yeteneği ile ilgili ve bu nedenle spesifik olarak kambiyo senedi alacağına temel oluşturan asıl borç ilişkisinden kaynaklanan itirazların hangi koşullar altında üçüncü kişiye ileri sürülebileceğine ilişkin sorunları düzenlemektir¹⁶⁴.

Bununla birlikte, kambiyo senedinden kaynaklanan alacakların soyutluğu, bunların asıl borç ilişkisinden tamamen kopmuş olmaları şeklinde anlaşılabilir. Asıl borç ilişkisiyle bağlantıların devam etmesi, etkilerini, bu ilişkinin borçlusunun, ilişkinin geçersizliği veya sonradan ortadan kalkması halinde sebepsiz zenginleşme hükümlerine (BK m.61 vd.) dayanarak senedi geri isteyebilmesi şeklinde kendisini gösterir. İlk hamilin kambiyo senedine dayanan talebine karşılık sebepsiz zenginleşme defii ileri sürülebilir¹⁶⁵. Bir satış bedelinin ödenmesi amacıyla örneğin bono verildiğinde, hamil, ifa talebinde bulunması için bir sebep yokken senedin ödenmesini isteyemez¹⁶⁶.

Buna göre, temel ilişkiden soyut bir kambiyo alacağının oluşumu aşamaları şunlardır:

1. Temel Borç İlişkisi - Temel Alacak

Temel borç ilişkisi, örneğin bonoyu düzenleyenle lehdar arasındaki kambiyo ilişkisinin doğumuna neden olan hukuki ilişkidir. Kambiyo senetleri para alacağını temsil etmektedir. Bu nedenle kambiyo senedi ile ifa edilecek borcun da para borcu olması gerekir. Temel alacak, temel borç ilişkisinden doğar ve ondan bağımsız bir varlığa sahiptir. Dar anlamda borç kavramının karşılığını oluşturur. Senedin temsil ettiği kambiyo alacağının arkasında

¹⁶⁴ Huber, s. 100,

¹⁶⁵ Bir kambiyo senedinde, herhangi bir nedenle temel alacak bulunmuyorsa, o senet bedelsiz bir ticari senettir. Bedel, senedi alanın senet karşılığında yerine getirdiği ya da getireceği edimdir (İnan, s. 15). Bedelsizlikten anlaşılması gereken, temel borç ilişkisi değil, temel alacaktır. Herhangi bir nedenle bedelsiz kalan senet borçlusunun bu kambiyo senedi nedeniyle istemle karşılaşması sonunda başvuracağı yol senet iptali davasıdır.

¹⁶⁶ Öztan, s. 377; Flume, Werner: "Die Wandlungseinrede des Käufers bei Wechsel- oder Scheckhingabe", NJW 1986, s. 2483; Zöllner, Wolfgang: "Die Wirkung von Einreden aus dem Grundverhältnis gegenüber Wechsel und Scheck in der Hand des ersten Nehmers", ZHR 148 (1984), s. 314 vd.

bulunur. Dar anlamda borcun tek başına doğmasına olanak yoktur. Bir borç ilişkisinden doğmuş olması gerekir¹⁶⁷. İşte kambiyo senedinin arkasındaki bu temel alacak, kendini meydana getiren temel borç ilişkisiyle birlikte veya ondan ayrı olarak ortadan kalkar, muteber olarak doğmaz veya hiç mevcut olmaz ise o senedin bedelsiz bir senet olduğu söylenebilir¹⁶⁸.

2. Kambiyo Taahhüdü

Tarafların kambiyo ilişkisi kurma konusundaki iradelerinin birleşmesi ile, kambiyo senedi ile borç altına girmeyi üstlenen taraf kambiyo taahhüdünde bulunur¹⁶⁹. Senedin gerekli koşullara sahip şekilde düzenlenmesiyle (TTK m.583, m.692) ortaya şeklen geçerli bir senet çıkar. Bu aşamada geçerli bir senet doğmuştur; ancak henüz senette mündemiç hak doğmamıştır. Senette mündemiç hakkın doğumu için taraflar arasında senedin verilmesine yönelik bir anlaşma yapılması gerekir¹⁷⁰.

3. Kambiyo Senedi Verme Sözleşmesi (Begebungsvertrag)

Kambiyo senedi verme sözleşmesinin hukuki sonuç doğurabilmesi için, senedin zilyetliğinin karşı tarafa geçmiş olması şarttır. Senedin zilyetliğinin devrine ilişkin bu sözleşme, aynı sonuçlar doğuran bir sözleşmedir. Nitekim Türk Ticaret Kanunu'nun 559. maddesinde alacaklı sıfatını iktisap edebilenin, lehtarın keşideci tarafından senet üzerinde tasarruf olanağına sahip kılınmasıyla mümkün olacağı belirtilmiştir. Bu itibarla, taraf iradelerinin senedin devri konusunda uyuşması yanında, buna zilyetliğin devri fiilinin de eklenmesi zorunludur¹⁷¹.

¹⁶⁷ İnan, s. 18; Gürbüz, s. 486.

¹⁶⁸ İnan, s. 26.

¹⁶⁹ Yargıtay'ın 2.4.1981 tarihli kararına göre, ticari senedin oluşmasının aşamaları temel borç ilişkisi-temel alacak-kambiyo sözleşmesi ve aynı sözleşmedir. Yanların kambiyo ilişkisi kurma konusunda iradelerinin birleşmesi niteliğindeki kambiyo sözleşmesi aşamasını izleyen ve zilyetliğin devrini de içeren aynı sözleşme bulunmaksızın kambiyo ilişkisinin varlığından söz edilemez..." Yarg. 11.HD. 623 E., 1456 K., Gürbüz, s. 473, 474.

¹⁷⁰ Öztan, s. 107; Poroy/Tekinalp, s. 38, 39; Ancak senedin çalınması halinde, bu senedi iyiniyetle iktisap eden kişiye, kambiyo senedi verme sözleşmesinin bulunmadığı hususu, "görünüşe itimat" prensibi gereğince defî olarak ileri sürülemez (Bu konuda bkz. yuk. IV, A, 4, b).

¹⁷¹ Öztan, s. 147.

B. TAKSİTLE SATIM SÖZLEŞMESİNDE KAMBIYO SENEDİ VEREN TÜKETİCİNİN DURUMU

Taksitle mal satın alan tüketici, satıcıya münferit taksit bedellerini içeren bir dizi kambiyo senedi verir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, kambiyo senetlerinin nama yazılı olması kaydıyla, taksitle satımlarda tüketici- nin bu şekilde kambiyo senedi vermesine izin vermektedir¹⁷².

Kambiyo senedi verilmesi, temel ilişkiye Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanabilirliğini engellemez. Kambiyo senedi verilmesi ile satıcı, semen alacağı yanında, bu alacağa temel oluşturan soyut bir kambiyo senedi alacağı elde etmektedir. Satıcı ve nama yazılı senedi ondan devralanlar, tüketiciden kambiyo senedine dayanarak talepte bulunursa, tüketici, nama yazılı kambiyo senedi alacaklılarına Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'dan kaynaklanan defileri de ileri sürebilir¹⁷³.

1. Tüketici tarafından, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A Maddesinin IV. Fıkrasında Öngörülen Önceden Ödeme Hakkının Kullanılması

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin IV. fıkrasına göre, taksitli satışlarda tüketici borçlandığı toplam miktarı önceden ödeme hakkına sahiptir. Tüketici aynı zamanda, bir taksit miktarından az olmamak şartıyla bir veya birden fazla taksit ödemesinde bulunabilir. Her iki durumda da satıcı, ödenen miktara göre gerekli faiz indirimini yapmakla yükümlüdür. Ancak taksitlerin emre yazılı kambiyo senedine bağlanmış olduğu durumlarda, tüketici kanunen kendisine tanınmış olan ön ödeme hakkını fiilen kaybedebilir; eğer kambiyo senedi emre yazılı ise, iyiniyetli senet hamiline ikinci bir ödemede bulunma tehlikesi ile karşı karşıyadır¹⁷⁴. Bu durumda tüketici icra takibinden önce ve icra takibi sırasında menfi tespit davası açarak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrası nedeniyle kambiyo senedi ile ifa anlaşmasının geçersiz olduğundan dolayı kambiyo senedinin iptalini isteyebilir. Kambiyo senedinin nama yazılı

¹⁷² Taksitle satım niteliğinde olmayan tüketici satımları için ise Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da, tüketicinin kıymetli evrak ile borçlanması konusunda herhangi bir sınırlama ya da yasak getirilmemiştir. Bu itibarla tüketici satın aldığı malın bedeli için nama, emre veya hamiline yazılı bir kıymetli evrak ile borçlanabilir.

¹⁷³ **Reinicke**, Dietrich: "Wechsel und Abzahlungsgeschäft", DB 1959, Nr.40, s. 1103.

¹⁷⁴ Bkz. **İnceoğlu**, s. 32.

olması halinde ise, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A. Maddesinin IV. fıkrası gereğince önceden ödeme nedeniyle faiz indirimi hakkını senedin her hamiline karşı ileri sürebilir.

2. Kambiyo Senedi Üzerinde Muacceliyet Kaydı

Alıcının taksitleri ödemede temerrüde düşmesi durumuna karşı, alıcıyı ifaya zorlamak amacıyla taksitle satım sözleşmelerinde, taksitlerden birinin ödenmemesi halinde diğer taksitlerin muaccel olacağına dair koşullar kararlaştırılmaktadır. Hatta her taksit için ayrı kambiyo senedi düzenlenmesi halinde, senetlerin üzerine de, taksitlerden biri ödenmediği takdirde, diğer bonoların muacceliyet kazanacağına ilişkin kayıtlar konulmaktadır.

Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarına¹⁷⁵ ve doktrinde hakim görüşe göre¹⁷⁶, kambiyo senedine, müteaddit senetlerden birinin ödenmemesi halinde diğerlerinin de muaccel olacağı şeklinde konulan kayıt, kambiyo hukuku ile bağdaşmadığından geçersizdir. Yani bu kayıt yazılmamış sayılır; böyle bir kaydın yazılmış olması senedin geçerliliğini etkilemez.

¹⁷⁵ Yargıtay'ın bu yöndeki kararları için örnek olarak bkz. **İİD. 8.9.1969 T. ve 8088 E., 8078 K.**, RKD.1970, S. 6-7, s. 104; **Yarg.İİD. 10.12.1968, 11542 E., 11979 K.**, Kaçak, s. 97; **TD. 24.10.1969 T. ve 2950 E., 4978 K.**, BATİDER, C.V, S. 4, s. 821; **Yarg. 12.HD., 8.7.1982 T., 5886 E., 6132 K.**, Kaçak, s. 74.

Yargıtay, 20.2.1968 tarihli bir kararında ise, her ne kadar senette emir kelimesi mevcutsa da borcun taksitlere bağlandığı ve bir taksidin zamanında ödenmemesi halinde borcun tamamının muacceliyet kesbedeceği şeklinde bir şartı ihtiva ettiği anlaşıldığından, bu şekilde bir şartı ihtiva eden senedin TTK m.688/II gereğince emre muharrer senet vasfında olmayıp, adi senet niteliğinde olduğunu kabul etmiştir, **Yarg. T.D. 1966/1743 E., 1005 K.**, Doğanay, s. 1886, dpn.710.

¹⁷⁶ Bu görüşün dayanakları için ayrıntılı olarak bkz. **Bahtiyar**, Mehmet: Muacceliyet Şartının Bonoya Etkisi ve Geçerliliği Sorunu, Prof.Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul 2002, s. 103 vd.; ayrıca bkz. **Öztañ**, s. 998; **Karayalçın**, s. 316; **Kınacıoğlu**, s. 114; **Kuru, Baki**: İcra ve İflas Hukuku, C.2, 3. Bası, İstanbul 1990, s. 1635; **Ertekin/Karataş**, s. 195; **Gürbüz**, s. 228, dpn.438, ayrıca bkz. s. 227.

Cerrahoğlu'na göre ise, burada biri senetlerden birinin ödenmemesi şartına bağlı olmak üzere bonolarda iki vade var demektir. Bu ise, hem poliçe bakımından muayyen bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız şartsız havale, bonolar bakımından kayıtsız şartsız muayyen bir bedeli ödeme vaadi prensibine; hem de, bono ve poliçede kanunun tayin ettiğinden başka ve birbirini takip eden vadeler bulunamayacağı kuralına aykırıdır. Bu nedenle bu kayıtları içeren kambiyo senetlerinin kıymetli evrak olarak hüküm ifade etmemesi gerekir (**Cerrahoğlu**, M Fadullah: Türk Ticaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Defiler, İstanbul 1972, .s. 32).

Tarafların taksitle satım sözleşmesinde muacceliyet kaydı kararlaştırılmaları, temel borç ilişkisi bakımından da bazı koşullara bağlıdır. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin V. fıkrasına göre, satıcı veya sağlayıcı, taksitlerden birinin veya birkaçının ödenmemesi halinde kalan borcunun tümünün ifasını talep etme hakkını saklı tutmuşsa, bu hak; ancak satıcının veya sağlayıcının bütün edimlerini ifa etmiş olması durumunda ve tüketicinin birbirini izleyen en az iki taksidi ödemede temerrüde düşmesi ve ödenmeyen taksit toplamının satış bedelinin en az onda biri olması halinde kullanılabilir. Ancak satıcının veya sağlayıcının bu hakkını kullanabilmesi için en az bir hafta süre vererek muacceliyet uyarısında bulunması gerekir.

Satıcı veya sağlayıcının, taksitlerden birinin veya birkaçının ödenmemesi halinde kalan borcun tümünün ifasını talep etme hakkını saklı tutmuş olması şartıyla Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin V. fıkrasında öngörülen koşullarda kalan borcun tümünün ifasını istemesi mümkündür; ancak tüketicinin her taksit için ayrı ayrı kambyo senedi vermiş olması halinde, senetlerin vade tarihleri her ay için ayrı ayrı senet üzerinde belirtilmişse, satıcı veya sağlayıcının senetlerden birinin veya birkaçının ödenmemesi halinde kalan senetleri vadesi gelmeden, sözleşmedeki muacceliyet kaydına dayanarak takibe koyması mümkün değildir^{177,178}.

¹⁷⁷ Alacaklının, elindeki kambyo senedine dayanarak takipte bulunabilmesi için, senedin vadesinin gelmiş olması gerekir. Zira kambyo senetlerine özgü takipte icra memuru, senedin vadesini de incelemek zorundadır (İİK m.168/I, 171/I); senetlerin üzerindeki vade henüz dolmamışsa takip talebinin reddedilmesi gerekir.

Yargıtay, senet üzerine yazılmış bulunan ve geçersiz sayılan muacceliyet şartı dışında vadesi gelmemiş senetlerin takibini haklı gösterir bir sözleşmenin olmaması nedeniyle, takip tarihinde vadesi gelmemiş senetlere ilişkin takibin iptaline karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir, **Yarg. 12.HD. 2.4.1986, 3503 E., 3799 K., ; Yarg. 12.HD., 5.10.1987, 8736 E., 9676 K., Kaçak**, s. 98, 99; **Yarg.12.HD.23.2.1993, E.1992/13988, K.3377, Uyar**, C.I, s. 794; Yargıtay, 16.12.1982 tarihli bir kararında da, bonolarda, "birinin ödenmemesi halinde diğerlerinin muaccel olacağına dair kaydın bononun vasfını etkilemez ise de, bu kaydın kambyo senedi ile bağdaşmayacağından yazılmamış sayılacağı, ancak alacağın bağlı bulunduğu bonoların dayanağı olan noter satış senedinde, senetlerden birinin ödenmemesi halinde diğerlerinin muaccel olacağı yazılı olduğundan, alacaklının takip hakkının mevcut olduğuna hükmetmiştir, **Yarg. 12. HD. 8058 E., 9519 K.,; aynı yönde, Yarg. 12. HD. 26.1.1982, 109 E., 374 K., ; Yarg. 12.HD. 18.1.1982, 8983 E., 33 K., Kaçak**, s. 100.

¹⁷⁸ **Bahtiyar**, s. 115; **Öztan**, s. 381; **Poroy/Tekinalp**, s. 111; **Baumbach/Hefermehl**, Einl., Anm.41.

Kambiyo senedi düzenlendiği anda senetlerin üzerinde vade kaydı belirtilmemişse, kararlaştırılan vadede ödeme yapmaması üzerine, tüketicinin satıcı veya sağlayıcının sözleşmede Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un koşullarına uygun olarak kararlaştırdıkları muacceliyet kaydına dayanarak vadeleri tamamlayıp senedi takibe koyması mümkündür (TTK m.592)¹⁷⁹. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a aykırı olarak yapılan muacceliyet anlaşması geçersizdir. Böyle geçersiz bir anlaşmaya dayalı olarak tanınan senedi tamamlama yetkisini kullanan satıcıya, tüketicinin, defî olarak kambiyo senetlerindeki vade kayıtlarının Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki sınırlamaya aykırı olarak doldurulduğunu ileri sürmesi mümkündür.

3. Semen Alacağıının Teminatı Olarak Tüketiciden Kambiyo Senedi Alan Satıcının Sözleşmeden Dönmesi

Taksitle satım sözleşmesinde mal teslim edilip tüketici semeni ödemede temerrüde düşerse, Borçlar Kanunu'nun 222. maddesi, satıcıya, semenin ödenmesini ve gecikme tazminatını talep etme, satım sözleşmesinden dönme ve satılanın mülkiyetini isteme şeklinde seçimlik haklar tanımaktadır.

Satım sözleşmesinde satıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanabilmesi için, bu hakkını saklı tutmuş olması gerekir (BK m.222)¹⁸⁰. Satıcı, alıcının temerrüdü yüzünden Borçlar Kanunu'nun 211. maddesine uygun olarak dönme hakkını saklı tutmuşsa, Borçlar Kanunu'nun 106. maddesi gereğince uygun bir mehil vermeli ve mehil sonunda alıcı ödemede bulunmamışsa, derhal dönme beyanında bulunmalıdır¹⁸¹. Satıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanması ile birlikte, sözleşme geçmişe etkili olarak sona erer. Bunun sonucunda her iki taraf için bazı talep hakları doğar. Öncelikle her iki

¹⁷⁹ Şekil şartlarına ilişkin bütün unsurların poliçeyi keşide eden veya bonoyu tanzim eden tarafından senet üzerine yazılması şart değildir. Böylece açık bırakılan kısımların senedin sonraki hamiline tamamlanabilmesi olanağı yaratılmış olur. Diğer bir deyişle, burada senedi keşide eden veya düzenleyenle arasında yapılan anlaşmayla, senette belirtilmeyen unsurların tamamlanması yetkisi, senedin teslim edildiği şahsa bırakılmaktadır. Hamilin senedi tamamlama yetkisi, senet bedeli gibi asli bir şarta ilişkin olabileceği gibi, vade unsuruna ilişkin de olabilir. Vade unsuru, Türk Ticaret Kanunu'nun 584. maddesinin II. fıkrasına göre senette mutlaka bulunması gerekli bir şart olmamakla beraber, senette gösterilmesi, açık senedi tamamlama yetkisinin kapsamına sokulabilir (Öztañ, s. 506).

¹⁸⁰ Tandoğan, C.I/1, s. 311; Ozanoğlu, s. 240; İnceoğlu, s. 56.

¹⁸¹ Tandoğan, C.I/1, s. 312; Ozanoğlu, s. 242; İnceoğlu, s. 58; aynı yönde Reinicke, s. 1103.

tarafın sözleşme gereğince birbirlerine verdiklerini iade etmeleri gerekir¹⁸². Satıcının Borçlar Kanunu'nun 223. maddesinin II. fıkrasından doğan talepleri bulunmaktadır. Buna göre tüketici, sözleşmeden dönme durumunda satıcıya malı geri vermeli, uygun bir kira bedeli ödemeli, satılanın normal kullanmayı aşan bir kullanma dolayısıyla eskimesi nedeniyle uğradığı zararı, hatta normal veya anormal kullanma ile ilgisi bulunmayan bozulmadan doğan zararı da

¹⁸² Sözleşmeden dönme hakkının kullanılması ile birlikte sözleşmenin ortadan kalkıp kalkmayacağı hususu tartışmalıdır. Dönmenin sözleşmenin geçerliliğine etkisi hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür (Bu konuda ayrıntılı olarak bkz. **Buz, Vedat**: Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara 1998, s. 118 vd.):

Klasik teoriye göre, dönme hakkının kullanılması üzerine sözleşme sanki hiç yapılmamış gibi sona erer. Bu teoriye göre dönme hakkının kullanılması taraflar arasındaki mevcut hukuki ilişkiyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldırdığı için, henüz ifa edilmemiş edim yükümlülükleri sona erer; daha önce yerine getirilmiş edimler hukuki sebepten yoksun hale gelir.

Kanuni borç ilişkisi teorisine göre, sözleşmeden dönme hakkının kullanılması ile birlikte geçmişe etkili olarak sona ermesi üzerine, taraflar arasında kanuni bir borç ilişkisi meydana gelir ve bu ilişkiden tarafların daha önce elde ettikleri edimlerin iadesi borcu doğar.

Aynı etkili dönme teorisi de dönme hakkının kullanılması ile sözleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağını kabul etmekte, ancak klasik dönme teorisinden farklı olarak sözleşmeden dönmeye "aynı etki" tanımaktadır. Bu teoriye göre, sözleşmeden dönmenin geçmişe etkili gücü, sadece borçlandırıcı işlemi değil, aynı zamanda dönülen sözleşmenin ifası amacıyla daha önce yapılan tasarruf işlemlerini de etkiler. Dönme beyanının karşı tarafa ulaşmasıyla dönülen sözleşme, hem henüz ifa edilmemiş edim yükümlülükleri, hem de daha önce yerine getirilmiş edimler bakımından geçmişe etkili olarak ortadan kalkar.

Dönüşüm teorisine göre ise, dönme hakkının kullanılması ile birlikte taraflar arasındaki sözleşme, geçmişe etkili olarak sona ermeyip, içerik değiştirerek bir tasfiye ilişkisine dönüşür. Dönme beyanı üzerine tarafların henüz yerine getirmediikleri asli edim yükümlülükleri sona erer; bunun yerine iade yükümlülükleri geçer. Bu yükümlülükler, sözleşmenin içerik değiştirmesinden kaynaklandıkları için, sebepsiz zenginleşmeden doğan yükümlülükler değil, sözleşmesel iade yükümlülükleri söz konusudur.

Dönme ile birlikte sözleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağını kabul edilmesi gerekir. Sözleşmenin devam etmesi artık alacaklı için herhangi bir değer ifade etmemektedir. Aksi halde alacaklı sözleşmeden dönmeyip, diğer seçimlik haklarını kullanırdı. Sözleşmeden dönmenin dönülen sözleşme gereği daha önce yapılan tasarruf işlemleri bakımından da geçmişe etkili sonuçlar doğuracağını kabul edilmesi halinde, ticari işlem güvenliğinin zedeleneceği, alışveriş hayatının alt üst olacağı iddiası yerinde değildir. Hukukumuzda iyiniyeti koruyan hükümlerin mevcut olması nedeniyle, iade konusu edimi iyiniyetle iktisap eden şahısların iktisapları korunacak ve ticari işlem güvenliği herhangi bir şekilde etkilenmeyecektir (Ayrıntılı olarak bkz. **Buz**, s. 133 vd.). Bu nedenle çalışmamızda, taksitle satım sözleşmesinden dönülmesi halinde, alıcının bedelsiz kalan kambiyo senedini iade borcu, aynı etkili dönme teorisine göre irdelenmiştir.

tazmin etmelidir¹⁸³. Satıcı sözleşmeden dönmesi durumunda, semen ediminin teminatı olarak aldığı kambiyo senedini tüketiciye iade etmelidir¹⁸⁴.

Tüketicinin temerrüdü nedeniyle sözleşmeden dönmesi durumunda satıcı, Borçlar Kanunu'nun 223. maddesinin II. fıkrasından doğan talepleri için kambiyo senedini kullanabilecek midir? Diğer bir ifadeyle satıcı, Borçlar Kanunu'nun 223. maddesinin II. fıkrasından doğan taleplere sahip olduğu müddetçe, semen talebinin sözleşmeden dönme nedeniyle ortadan kalktığı itirazına, bu talepler için kambiyo senedine dayanabileceği gerekçesiyle karşı koyabilir mi?

Satım sözleşmesi dönme yoluyla ortadan kalktığı için, semen alacağı sona ermiştir. Satıcı, tüketiciden semen alacağı için kambiyo senedine dayanarak talepte bulunursa, tüketici Borçlar Kanunu'nun 223. maddesinin II. fıkrasındaki yükümlülüklerinin yerine getirilmesini teklif etmeksizin semen alacağının artık mevcut olmadığını ileri sürebilir. Gerçi kambiyo senedi alacağı soyuttur; diğer bir deyişle sözleşmeden dönmeye rağmen kambiyo senedi alacağı mevcut kalmaya devam eder. Fakat artık semen alacağına temel oluşturan hukuki sebep ve bu alacak ortadan kalkmıştır. Yani, satıcı sözleşmeden dönme beyanında bulunduktan sonra kambiyo senedi alacağını, tüketicinin dönmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği fark etmeksizin artık ortadan kalkan semen alacağının ödenmesi için kullanamaz¹⁸⁵.

¹⁸³ Satıcının uygun kira parası ve olağanüstü yıpranmadan dolayı tazminat yanında, uğradığı kazanç kayıplarını istemesi mümkün değildir. Zira taksitle satım sözleşmesinde menfi zararın kapsamı kanun koyucu tarafından, bilinçli olarak, sözleşmenin zayıf tarafı olan alıcıyı korumak amacıyla sınırlandırıldığından, kazanç kaybının ayrıca talep edilmesi olanağı da ortadan kaldırılmış olmaktadır. Nitekim Borçlar Kanunu'nun 223. maddesinin III fıkrasında, açıkça, alıcıya bundan fazla borç yükleyen sözleşmelerin batıl olduğu düzenlenerek, satıcının alıcıdan daha başka taleplerde bulunması engellenmiştir (**Ozanoğlu**, s. 266; **İnceoğlu**, s. 75).

¹⁸⁴ Senedin "teminat senedi" niteliğinde olması ve bir anlaşmanın yerine getirilmesini teminen düzenlenmiş bulunması o senedin sırf bu nedenle geçersizliğini veya bedelsiz bir senet olmasını ve bu nedenle de iptalini gerektirmez. Böyle bir senet ancak "teminat" olarak gösterildiği asıl ilişkideki şartın, senet borçlusu tarafından yerine getirilmesi halinde iadesi veya iptali istenebilir. Bunun dışında, senet borçlusu, temel borç ilişkisi gereği kendi edimini yerine getirinceye kadar teminat senedi bu niteliğini aynen korur; bu nedenle de o senedin, borçlusu tarafından, kendisine aynen iadesi veya iptali istenemez (**Doğanay**, s. 1674).

¹⁸⁵ **Reinicke**, s. 1104; **Bülow**, § 10 VerbrKrG, Rdnr.29.

Bu durumda kambiyo senedi satıcının elinde olduğu müddetçe, bu senedin borçlusu tüketicinin meselesi, kambiyo senedi alacağının hukuki sebebinin ortadan kalktığını, yani sözleşmeden dönüldüğünü ispat etmektir. Burada ispat yükü borçluya düşer. Gerçi, satıcının Borçlar Kanunu'nun 223. maddesinin II. fıkrası nedeniyle bir alacağı vardır ve bu alacağı dava etmekle yetinebilecektir. Fakat taksitle satım sözleşmesinden doğan semen alacağının temini için kambiyo senedi verilmişse, satıcı, kambiyo senedi alacağını adi alaktan daha kolay elde edebileceği için avantajlı konumdadır. Diğer bir deyişle tüketici, kambiyo senetlerinin tarafların anlaşmasına göre Borçlar Kanunu'nun 223. maddesinin II. fıkrasından doğan talepler için kullanılamayacağını ispat etmelidir¹⁸⁶. Çünkü senetler semen borcunun teminatı amacıyla verilmiştir.

Burada sorunun çözümü, teminatı kuran anlaşmanın yorumuna bağlıdır. Buna göre, teminat anlaşmasının yorumundan, teminatın sadece tüketicinin dönülen sözleşme ile üstlendiği asli edim yükümlülüğü olan semen borcunun yerine getirilmesini güvence altına almak için kurulduğu anlaşılıyorsa, sözleşmeden dönme ile birlikte tarafların henüz yerine getirmedikleri asli edim yükümlülükleri ile birlikte ferî nitelikteki bu teminat da ortadan kalkmaktadır. Ancak teminatı kuran sözleşmenin yorumundan, tarafların söz konusu teminat anlaşması ile birlikte sadece asli edim yükümlülüklerini değil, alacaklının borçluya karşı sahip olduğu her türlü talep hakkını ve bu arada dönme halinde iade yükümlülüklerinin ifasını da güvence altına almak istedikleri anlaşılıyorsa, bu durumda teminat sözleşmeden sonra da varlığını devam ettirecektir¹⁸⁷.

Burada tüketicinin itirazı, satıcının sebepsiz zenginleşmesinden değil, teminat amacıyla kambiyo senedi verilmesi anlaşmasından doğar. Bu yüzden satıcının kambiyo senedi tutarında tazminat veya yararlanma bedeline hakkı olsa dahi, diğer bir deyişle satıcının sebepsiz zenginleşmesi söz konusu olmasa dahi satıcı, kambiyo senedine dayanarak harekete geçemez. Satıcı alıcı ile kambiyo senedini, semen alacağının ödenmesi dışında ortaya çıkan taleplerin teminatı için de düzenlendiğini kararlaştırmışsa, bu durumda senet, bu talepler için de kullanılabilir¹⁸⁸.

¹⁸⁶ Reinicke, s. 1103.

¹⁸⁷ Buz, s. 158 vd.; ayrıca bkz. Huber, s. 102, 103.

¹⁸⁸ Bkz. Huber, s. 102, 103; teminat anlaşmasının içeriğinin ispatı konusunda bkz. Reinicke, s. 1105.

4. Kambiyo Senedi Veren Tüketicinin Satın Aldığı Malın Ayıplı Olması

Satıcının alıcıya teslim ettiği mal, gerek kullanılışını güçleştiren veya değerini azaltan bir ayıp taşınması nedeniyle, gerekse satıcının satılarda varlığını tekeffül ettiği bir niteliğin bulunmaması sebebiyle tüketicinin beklentilerini karşılamayabilir. Bu durumda alıcı, satılardan beklediği faydayı elde edemediği için, tarafların satın sözleşmesini yaparken taahhüt ettikleri edimler arasındaki denge ihlal edilmiş olmaktadır.

Tarafların edimleri arasında bozulan bu dengeyi sağlamak amacıyla, Borçlar Kanunu'nun 194-207. maddelerinde yer alan oldukça ayrıntılı düzenleme ile satıcının ayıba karşı tekeffül borcu öngörülmüş, böylece bu gibi durumlarda alıcının, satıcıyı, ayıba karşı tekeffül hükümleri çerçevesinde sorumlu tutabilmesi mümkün hale gelmiştir¹⁸⁹. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4 ve 4/A maddeleri ile de, satın aldığı malın¹⁹⁰ ya da sağlanan hizmetin ayıplı olması halinde tüketiciyi daha etkin biçimde korumaya yönelik hükümler getirilmiştir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin II. fıkrasına göre, tüketici, malın teslimi tarihinden itibaren otuz gün içerisinde ayıbı satıcıya bildirmekle yükümlüdür¹⁹¹. Tüketici 30 günlük bu üst bildirim süresine uymadığı takdirde, ayıba bağlı yasal seçimlik haklarını kullanma hakkını kaybeder. Bu nedenle, ayıplı malı teslim alan tüketici, satıcıya 30 gün içerisinde ayıbı bildirirken, kendisine tanınan seçimlik haklardan birini kullanmak istediğini ayıp ihbarı ile bildirmelidir. Tüketici bu durumda, bedel iadesini de içeren sözleşmeden dönme, malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi

¹⁸⁹ **Yavuz**, Cevdet: "Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcunun Tanımı, Hukuki Niteliği, Özellikleri ve Bu Borcu Düzenleyen Kanun Hükümlerinin Uygulama Alanı", Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65. Yaş Armağanı, Ankara 1988, s. 503-547.

¹⁹⁰ 4822 sayılı Kanun ile değişik Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin I. fıkrasına göre, ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda ya da reklam ve ilanlarında yer alan veya satıcı tarafından bildirilen veya standardında veya teknik düzenlemesinde tespit edilen nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan ya da tahsis veya kullanım amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar, ayıplı mal olarak kabul edilir.

¹⁹¹ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4/A maddesinin II. fıkrasına göre de, tüketici, hizmetin ifa edildiği tarihten itibaren 30 gün içerisinde bu ayıbı sağlayıcıya bildirmekle yükümlüdür.

veya ayıp oranında bedel indirimi ya da ücretsiz onarım isteme haklarına sahiptir¹⁹². Satıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür.

Tüketicinin tekeffül hükümlerinden yararlanabilmesi için kanunun kendisine yüklediği külfetleri yerine getirmiş olması gerekir. Buna göre, tüketici, malın teslim tarihinden itibaren 30 gün içerisinde malı muayene ve ayıbı ihbar etmelidir. Tüketici bu süre içerisinde malı muayene ve ihbar külfetini yerine getirmiş olmak şartıyla, kambiyo senedine dayanan taleplere karşı seçimlik haklarını ileri sürebilir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin IV. fıkrasına göre, bu madde ile ayıba karşı sorumlu tutulanlar, ayıba karşı daha uzun bir süre ile sorumluluk üstlenmemişlerse, ayıplı maldan sorumluluk, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile malın tüketiciye teslimi tarihinden itibaren iki yıllık zamanaşımına tabidir¹⁹³. Tüketicinin seçimlik hakları, bu sürenin geçmesiyle zamanaşımına uğrayacaktır. Bu zamanaşımı süresi geçtikten sonra, satıcının tüketiciden kambiyo senedine dayalı olarak semen alacağını talep etmesi halinde tüketici ayıp nedeniyle seçimlik haklarını kullanabilecek midir?

Borçlar Kanunu'nun 207. maddesinin II. fıkrasına göre, alıcının, satıcı tarafından aleyhine ikame edilen davaya karşı satılanın tesliminden itibaren bir sene geçmeksizin ihbar ettiği ayıptan dolayı def'i hakkı sene geçmekle sakıt olmayıp devam eder. Bu nedenle Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin IV. fıkrasındaki iki yıl geçtikten sonra tüketicinin satıcıdan her hangi bir talep ya da dava ileri sürebilme imkanı bulunmamakla birlikte süresi içinde ayıp ihbarında bulunmuş olan tüketici, satıcının taleplerine karşı, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin IV. fıkrasındaki zamanaşımı süresi geçmiş olsa dahi, Borçlar Kanunu'nun 207. maddesinin II. fıkrası gereğince ihbar ettiği ayıptan dolayı def'i hakkını

¹⁹² Ayrıca, bu seçimlik haklardan biri ile birlikte, tüketici, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin II. fıkrası gereğince, ayıplı malın neden olduğu ölüm ve/veya yaralanmaya yol açan ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olan hallerde tazminat isteme hakkına da sahiptir (Ayrıca bkz. Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik (RG., 13.6.2003, S. 25137).

¹⁹³ Bu süre konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallarda beş yıldır. Ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlardan dolayı yapılacak talepler ise üç yıllık zamanaşımına tabidir. Bu talepler zarara sebep olan malın piyasaya sürüldüğü günden başlayarak on yıl sonra ortadan kalkar. Ancak, satılan malın ayıbı, tüketiciden satıcının ağır kusuru veya hile ile gizlenmişse zamanaşımı süresinden yararlanılamaz (TKHK m.4/IV).

kullanabilir¹⁹⁴. Bu durumda kambiyo senedine dayalı olarak kendisinden talepte bulunulan tüketici, süresi içinde ayıp ihbarında bulunmuş olmak kaydıyla, defî hakkını kullanabilir¹⁹⁵. Diğer bir deyişle, satın aldığı mal bedelinin ifası amacıyla her taksit için ayrı ayrı ve nama yazılı kambiyo senedi veren tüketici, satıcının kambiyo senedine dayanarak talepte bulunması halinde, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin II. fıkrasındaki seçimlik haklarını, aynı maddenin IV. fıkrasındaki zamanaşımı süresi geçmiş olsa da Borçlar Kanunu'nun 207. maddesinin II. fıkrası gereğince defî olarak ileri sürebilir¹⁹⁶.

Tüketicinin seçimlik haklarının varlığı, satıcının satım sözleşmesinden doğan semen talebini ortadan kaldırmaz. Bu nedenle, temel borç ilişkisini oluşturan satım sözleşmesinden doğan itirazların kambiyo senedi alacağı karşısında hangi kapsamda ileri sürülebileceği sorunu söz konusudur. Bu sorunun cevaplandırılması, lehtarın elinde kambiyo senedi alacağının soyutluğunun hangi göreve sahip olduğuna bağlıdır. Kambiyo senedi alacağı satıcıyı semen alacaklısı olarak temel ilişkide sahip olduğundan daha iyi konuma getirmemelidir¹⁹⁷. Gerçi kambiyo senedi alacağı semen talebinden bağımsızdır; diğer bir deyişle soyuttur. Fakat kambiyo alacağının ileri sürülmesi semen talebinin kaderine bağlı kılınabilir. Bu soyutluk prensibini ihlal etmez.

¹⁹⁴ Yavuz, Cevdet: Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Hükümler, İstanbul 2000, s. 63.

¹⁹⁵ Yargıtay, 20.6.1989 tarihli bir kararında, ayıp nedeniyle bononun iptali davasında, davacının süresi içinde ayıp ihbarında bulunduğunu kanıtlamaması nedeniyle, davanın reddedilmesi gerektiği gerekçesiyle yerel mahkemenin kararını bozmuştur (Yarg. 11.HD., 1989/6508 E., 1989/3798 K., aynı yönde, Yarg. 11.HD., 7.2.1978 T., 1978/476 E., 1978/379 K., www.kazanci.com.tr).

¹⁹⁶ Zöllner, s. 316; aynı yönde, Flume, s. 2483; Yargıtay'ın kökleşen içtihatlarına göre, temel alacağın bir bölümünün ifa edildiği durumlarda, menfi tespit davası yoluyla kambiyo senedinin kısmi olarak iptaline karar verilebilir.

Yargıtay, örneğin 28.2.1979 tarihli kararında, sözleşme konusu eşyalardan teslim edilmeyenlerin değerinin saptanarak, bononun bu miktar kadar geçersiz sayılması gerektiğini belirtmiştir, Yarg. 11.HD. 223 E., 950 K., Gürbüz, s. 571).

Yargıtay, 2.3.1981 tarihli diğer bir kararında da, arsa payını devreden bono lehtarının en azından kendi yüklenicisiyle arasındaki eser sözleşmesinde öngörülen nitelikte bir daireyi sattığının kabulüyle, inşaatta bu yolda bir noksanlık saptanırsa bonoların bu oranda karşılıksız kalacağını kabul etmiştir (Yarg. 11. HD. 968 E., 860 K.; aynı yöndeki diğer kararlar için bkz. Yarg.11.HD 25.11.1982 T., 4523 E., 4932 K.; Yarg.11.HD. 23.6.1983 T., 2794 E., 3263 K.; Yarg.11.HD. 4.5.1981 T., 2381 E., 2156 K., Gürbüz, s. 571).

¹⁹⁷ Tiedtke, Klaus: "Der Einfluss der Wandelung auf die Wechselforderung des Verkäufers", ZIP 15/86 s. 954; Zöllner, s. 329.

Bu durumda satıcı, kambiyo senedine dayalı olarak alıcıdan talepte bulunursa, hakkını kötüye kullanmış olur¹⁹⁸. Burada tüketicinin sebepsiz zenginleşme iddiasında bulunması (kambiyo senedinin iadesini talep etmesi) her ne kadar mümkün olamıyorsa da, kambiyo senedi alacağının kendisinden talep olunması, şekli haklılığın kötüye kullanılmasını oluşturabilir ki, bu durumda tüketici Medeni Kanun'un 2. maddesi esasları dahilinde ödemedi kaçınabilir¹⁹⁹.

Alıcı seçimlik haklarından semenin tenzilini talep ederse, amaca uygun yorum yolu ile kambiyo senedi vermeye ilişkin amaç anlaşmasından, satıcının tenzil edilmiş semen meblağını içeren yeni kambiyo senetleri verilmesi karşılığında kambiyo senetlerini iade etmesi gerektiği sonucu çıkar²⁰⁰.

Tüketici, ayıp nedeniyle sözleşmeden dönme hakkını kullanmışsa, ayıp nedeniyle iade edilen malın kullanımından doğan zarar nedeniyle satıcı, tüketicinin semen borcunun ifası için verdiği kambiyo senetlerine dayanabilecek midir? Burada da, ayıp nedeniyle sözleşmeden dönme nedeniyle semen alacağı ortadan kalktığı için, satın aldığı malı iade eden tüketiciye kambiyo senetlerinin iade edilmesi gerekir. Ancak kambiyo senedinin soyut niteliği nedeniyle, bu senetlere dayanarak talepte bulunan satıcıya, tüketicinin semen alacağının ifası amacıyla senetleri verdiğini, bu borcun ortadan kalktığını ispat etmesi gerekir²⁰¹.

¹⁹⁸ Tiedtke, s. 954, 955.

¹⁹⁹ Öztan, s. 237; Kınacıoğlu, s. 170; Baumbach/Hefermehl, Art.17, Anm. 67/b; Hagemester, s. 1428; Poroy/Tekinalp tarafından da, dürüstlük kuralına aykırılığın şahsi defî olarak ileri sürülebileceği, bunun dışında MK m.2'ye defî olarak dayanmanın kamu güvenliği ile bağdaşmayacağı belirtilmiştir (s. 75).

²⁰⁰ Bkz. Huber, s. 102.

²⁰¹ Yargıtay, 23.2.1981 tarihli bir kararında, alıcının ayıp nedeniyle sözleşmeden dönmesi halinde Borçlar Kanunu'nun 223. maddesi uyarınca ödemesi gereken tazminat borcunun bedelsiz kalan bono bedelinden düşülmesi gerektiğine hükmetmiştir: "Satım sözleşmesi davalının beyanı ve icra dosyası dayanak yapılarak davalının traktörü ihtirazi kayıt dermeyan etmeksizin geri teslim almakla alıcının caymasını kabul ettiği, BK m.223'e göre mülkiyeti muhafaza koşulu ile menkul satımında, bu sözleşmenin feshi halinde satıcı ve alıcının herbirinin diğerinden aldığı şeyi iade ile yükümlü olduğuna, traktör iade edildiğine göre karşılıksız kalan bonoların da iadesinin gerektiğini, davalının münasip bir kira bedeli talebi ve satılan bozulmuş ise tazminat talebinin davanın kapsamı dışında kaldığı gerekçesiyle dava konusu bonoların iptaline karar veren yerel mahkemenin kararını, BK m.223/II'ye göre satıcının münasip bir kira karşılığı talep etmeğe ve hatta satılan bozulmuş ise tazminat dahi istemeye hakkı olduğu göz önünde tutularak satıcının talep edebileceği meblağ konusunda gerekli araştırma ve icabında bilirkişi incelemesi yaptırılarak

C. TÜKETİCİ KREDİSİ SÖZLEŞMESİNDE KAMBİYO SENEDİ VEREN TÜKETİCİNİN DURUMU

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin VI. fıkrasında kredi verenin kredi sözleşmesinden doğan taleplerini kıymetli evraka bağlaması yasak olduğu için senedin nama, emre veya hamiline yazılı olması fark etmeksizin tüketici, kredi alanın bu yasağa aykırı olarak aldığı kıymetli evraka dayalı taleplerinde, bu hususu ona defî olarak ileri sürebilir. Ancak emre yazılı senedin devri halinde tüketicinin iyiniyetle senedi iktisap edene temel ilişkiyi oluşturan kredi sözleşmesinden doğan talepleri ileri sürmesi mümkün değildir.

Bu durumda tüketicinin, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un kendisine sağladığı bir takım hakları iyiniyetli üçüncü kişiye ileri sürmesi mümkün olmayacaktır. Örneğin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 10. maddesinin III. fıkrası gereğince, tüketici kredi verene borçlandığı toplam miktarı önceden ödeyebileceği gibi aynı zamanda vadesi gelmemiş bir ya da birden çok taksit ödemesinde de bulunabilir. Her iki durumda da kredi veren, ödenen miktara göre gerekli faiz ve komisyon indirimini yapmakla yükümlüdür. Bu hüküm gereğince gerekli faiz ve komisyon indirimi yapılması halinde bu husus kıymetli evrak alacağına da etki eder. Bu durumu emre yazılı senedi devralan iyiniyetli üçüncü kişiye ileri süremeyecek olan tüketici, kıymetli evrakın ciro edilmesi sebebiyle uğradığı zararı kredi verenden isteyebilecektir (TKHK m.10/VI son cümle).

isteyebileceği miktar var ise bunun bono bedellerinden tenzili ile bakiye için iptal kararı verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisini doğru görmemiş ve yerel mahkemenin hükmünü bozmuştur (Yarg. 11.HD. 845 E., 746 K., Gürbüz, s. 917, 918).

Yargıtay 6.10.1986 tarihli bir başka kararında da, araç alım satımına ilişkin sözleşmenin feshedilmesi halinde, bonoların alıcıya iade edilmesi gerektiğini, ancak davalının, aracın davacı elinde iken zarara uğraması sonucu değer kaybetmesi ve ve kendisinin yaptığı ek teminat karşılığı alıkonulduğu iddiasını ispat etmek suretiyle bir kısım bonoyu alıkoymakta haklı olduğunu kabul ettirebileceğine hükmetmiştir (Yarg. 11.HD., 6.10.1986 T., 4003 E., 5021 K., Kaçak, s. 647).

SONUÇ

Kıymetli evrakın en önemli özelliklerinden biri, tedavül yeteneğine sahip olmasıdır. Kıymetli evrakı tanımlayan Türk Ticaret Kanunu'nun 557. maddesinde vurgulanmamakla birlikte, bu özellik kıymetli evrakın ekonomik işlevleri bakımından karşıladıkları gereksinimin doğal sonucudur. Emre ve hamiline yazılı kıymetli evrak "kamu itimadına mazhar" olmuş senetlerdendir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında öngörülen geçersizlik, imza sahibinin ehliyetsizliği gibi herkese karşı ileri sürülebilen mutlak defî niteliğinde değildir. Aksi halde bu düzenleme, kambiyo senedi taahhüdünün temel işlemde soyut olmasını amaçlayan yeknesak Kambiyo Senedi Kanunu düzenlenmesini öngören Cenevre Anlaşması'na aykırı olacaktır. Türkiye bu anlaşmaya taraf olmamakla birlikte, yasakoyucu uluslararası yeknesak hukuka uyumlu kambiyo senedi kurallarının niteliğine önem vermiştir. Bu nedenle, kambiyo senedinin düzenlenmesine temel oluşturan hukuk ilişkiyi ilgilendiren sorunlara çözüm getirebilmek için, kambiyo senetlerinin tedavül yeteneğine zarar verilmemelidir. Gerçi Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesinin III. fıkrasında öngörülen geçersizliğin kamu yararı ile ilgili olduğu, bu nedenle tüketicinin korunması esasına, işlemlerdeki emniyetin korunması ilkesine oranla öncelik tanınması gerektiği, dolayısıyla burada iyiniyetli üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilen mutlak defî niteliğinde hükümsüzlüğün söz konusu olduğu sonucuna da varılabilir. Ancak tüketicilerin, mal ve hizmet satanlar karşısında güçsüz olup, bilgi, deneyim ve ekonomik bakımdan satıcı ile yarışamayacak durumda olmaları nedeniyle korunmalarında kamu yararı olduğu kadar, emre yazılı bir senede güvenerek, iyiniyetle kambiyo senedini iktisap edenlerin korunmasında da, "işlemlerdeki emniyetin korunması" ihtiyacı nedeniyle aynı derecede kamu yararı söz konusudur.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un taksitle satımlara ilişkin 6/A maddesinin III. fıkrası ve tüketici kredilerine ilişkin 10. maddesinin VI. fıkrası ile düzenlenen yasağın kapsamı, kambiyo senedine temel teşkil eden borçlar hukuku yükümlülüğü ile ilgilidir. Buna göre, tüketicinin taksitle satım sözleşmesinde semeni, emre yazılı ve/veya bütün semeni içeren tek bir kıymetli evrak ile ödeyeceğine veya böyle bir senedin teminat olarak verilmesine veya tüketici kredi sözleşmesinde kredi verenin ödemeleri kıymetli evraka bağlaması ya da krediyi kıymetli evrak kabul etmek suretiyle teminat altına almasına ilişkin anlaşmanın geçersiz olduğu kabul edilmelidir. Diğer bir deyişle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a aykırı olarak kambiyo

senedi alan satıcı veya kredi veren ile tüketici emredici bir kanun hükmünü ihlal etmiş olacaklardır. Bu nedenle tarafların bu yöndeki irade açıklamaları Borçlar Kanunu'nun 19. ve 20. maddesi gereğince batıldır. Bununla birlikte, kambiyo senedini veren tüketici ve kambiyo senedini alan taraf arasında akdedilen "kambiyo senedi verme anlaşması" ise geçerlidir. Böylece kambiyo senedinin tedavül yeteneğine zarar verilmeyecektir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, sözleşme tarafları arasındaki eşitsizliklere karşı bireysel menfaatleri değil, toplumsal menfaatleri düzenlemektedir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un etkili olarak uygulanmasında kamu yararı söz konusudur. Bu nedenle, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un daha etkin olarak uygulanabilmesi için, hükümlerin ihlali halinde özel hukukun yaptırımları yanında, idare ve ceza hukuku yaptırımları da etkili olacaktır (TKHK m.25/II). Böylece, kıymetli evrakın geçersizliği yerine, kıymetli evrak hukukundaki temel prensiplere dokunmadan, tüketici ile sözleşme yapan satıcıların Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen kıymetli evraka ilişkin kuralları ihlal etmeleri halinde caydırıcı cezalara maruz kalmaları daha makul bir çözüm olarak görülmektedir.

K a y n a k l a r

- Akipek**, Şebnem: Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi, Ankara 1999.
- Arkan**, Sabih: "Tüketici Kredileri", BATİDER, Haziran-Aralık 1995, C.XVIII, S. 1-2, s. 35-42.
- Aslan**, İ. Yılmaz: Tüketici Hukuku, 2.Bası, İstanbul 2004.
- Bahtiyar**, Mehmet: "Muacceliyet Şartının Bonoya Etkisi ve Geçerliliği Sorunu", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul 2002, s. 99-118.
- Başöz**, Lütfü/Çakmakçı, Ramazan: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, İstanbul 2002.
- Battal**, Ahmet: "Kıymetli Evrakla Borç Altına Giren Tüketicinin Korunması", BATİDER, C.XIX, S. 3, s. 93-112.
- Baumbach**, Adolf /Hefermehl, Wolfgang: Wechselgesetz und Scheckgesetz, 22. Aufl. München 2000.
- Bozer**, Ali /Göle, Celal: Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi, Ankara 1992.
- Bülow**, Peter: Heidelberger Kommentar zum Verbraucherkreditgesetz, 3. Aufl. Heidelberg 1998.
- Buz**, Vedat: Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara 1998.
- Cerrahoğlu**, M Fadullah: Türk Ticaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Defiler, İstanbul 1972.
- Demir**, Mehmet: "4822 Sayılı Kanun İle Tüketici Sözleşmeleri Alanında Getirilen Yenilikler", BATİDER, Y.2003, C.XXII, S. 1, s. 203-236.
- Doğanay**, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.II, 3. Bası, Ankara 1990.
- Domanıç**, Hayri: "Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro su", Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hırş'e Armağan, Ankara 1964, s. 519-541 (Anılış: **Domanıç**, Rehin Ciro su).
- Domanıç**, Hayri: Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi IV, İstanbul 1990.
- (Anılış: **Domanıç**, Şerh)
- Ergün**, Mevci: Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, Ankara 1989.
- Ertekin**, Erol/Karataş, İzzet: Uygulamada Ticari Senetler Poliçe- Bono-Çek, 3.Bası, Ankara 1998.
- Flume**, Werner: "Die Wandlungseinrede des Käufers bei Wechsel- oder Scheckhingabe", NJW 1986, s. 2482-2483.

- Gezder**, Ümit: Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İstanbul 1998.
- Gürbüz**, A. Hulusi: Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul 1984.
- Hagemeister**, Hans-Otto: "Leistungsverweigerungsrechte des ersten Nehmers gegenüber Wechsel- und Scheckforderungen", ZIP 12/83, s. 1427-1429.
- Huber**, Ulrich: "Einwendungen des Bezogenen gegen den Wechsel", Festschrift für Werner Flume zum 70. Geburtstag, Band II, Köln 1978, s. 83-127.
- İmregün**, Oğuz: Kıymetli Evrak Hukuku-Genel Hükümler-Kambiyo Senetleri-Makbuz Senedi-Varant, İstanbul 2003.
- İnan**, Nurkut: Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara 1969.
- İnceoğlu**, Murat: Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması, İstanbul 1998.
- Kaçak**, Nazif: İçtihatlarla Bono, Ankara 2001.
- Kaneti**, Selim: Hukuki İşlemlerin Çevrilmesi (Tahvili), İstanbul 1972.
- Karayalçın**, Yaşar: Ticaret Hukuku III. Ticari Senetler, 4. Bası, Ankara 1970.
- Kınacıoğlu**, Naci: Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, Ankara 1999.
- Kilian**, Benno: Der Verbraucherbegriff in der Europäischen Union, Odenwald 1998.
- Kocaman**, Arif B.: Factoring İşleminin Hukuki Niteliği, Ankara 1992.
- Kubilay**, Huriye: "Kambiyo Senetlerinin Rehni", Kudret Ayiter'e Armağan, Ankara 1988, s.497-513.
- Kuru**, Baki: İcra ve İflas Hukuku, C.II, 3. Bası, İstanbul 1990.
- Martis**, Rüdiger: Verbraucherschutz -Verbrauchercredit und Haustürwiderrufgesetz Systematische Darstellung- München 1998.
- Müller**, Georg: "Auswirkungen des Verbraucherkreditgesetzes auf das Wechsel- und Scheckrecht", WM 42, s. 1781-1790.
- Muşul**, Timuçin: Teorik ve Uygulamalı İcra ve İflas Hukuku, I, İstanbul 2001.
- Oktay**, Saibe: "Poliçede Defiler", Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Anısına Armağan, Ankara 1986, s. 335-366.
- Ozanoğlu**, Hasan: Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi, Ankara 1999.
- Öztan**, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 1997.
- Poroy**, Reha: "Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bazı Özel Hukuk Sorunları", Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s. 513-550.

- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal:** Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 15. Bası, İstanbul 2001.
- Pulaşlı, Hasan:** Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Bası, Konya 1997.
- Reinicke, Dietrich:** “Wechsel und Abzahlungsgeschäft”, DB 1959, Nr.40, s. 1103-1106.
- Reinicke, Dietrich/Tiedtke, Klaus:** “Zweifelsfragen bei der Anwendung des Verbraucherkreditgesetzes”, ZIP 4/92, s. 217-228.
- Seibert, Ulrich:** “Das Verbraucherkreditgesetz, insbesondere die erfassten Geschäfte aus dem Blickwinkel der Gesetzgebung”, WM 34, s. 1445-1449.
- Sirmen, Lale:** Alacak Rehni, Ankara 1990.
- Şener, Oruç Hami:** Satış Noktasından Elektronik Fon Transfer Sistemi (EFTPOS) ve Hukuki Niteliği, İstanbul 2000.
- Stauder, Bernd:** “Vom Abzahlungskauf zum Konsumentenkredit”, ZRP 1980, Heft 9, s. 217-222.
- Tandoğan, Haluk:** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C.I/1, 3. Bası, Ankara 1984.
- Tekil, Fahiman:** Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1994.
- Tiedtke, Klaus:** “Der Einfluss der Wandelung auf die Wechselforderung des Verkäufers”, ZIP 15/86 s. 953-959.
- Tüketici Hukuku, Ankara Barosu Başkanlığı Tüketici Haklarını Koruma ve Rekabet Hukuku Komisyonu, Ankara 2000.
- Uluslan, M. İlhan:** “4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun (TKHK) 10. Maddesinin Dördüncü (Son) Fıkrasında Yer Alan Banka ve Finans Kurumlarının Tüketicilere Karşı Mütessesil Sorumluluğu Üzerine Bazı Tespit ve Düşünceler”, Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan, Ankara 2000, s. 91-94.
- Uyar, Talih:** İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, C.I, C.II, 3.Bası, Ankara.
- Vortmann, Jürgen:** Aktuelle Rechtsfragen zum Verbraucherkreditgesetz, Köln 1992.
- Yavuz, Cevdet:** “Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcunun Tanımı, Hukuki Niteliği, Özellikleri ve Bu Borcu Düzenleyen Kanun Hükümlerinin Uygulama Alanı”, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65. Yaş Armağanı, Ankara 1988.
- Yavuz, Cevdet:** Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Hükümler, İstanbul 2000.
- Zevkililer, Aydın/Aydoğdu, Murat:** Tüketicinin Korunması Hukuku- Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 3. Bası, Ankara 2004.
- Zöllner, Wolfgang:** “Die Wirkung von Einreden aus dem Grundverhältnis gegenüber Wechsel und Scheck in der Hand des ersten Nehmers”, ZHR 148 (1984), s. 313-331.